

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Andra kammaren.

Nr 38.

Lördagen den 23 november.

Kl. 2 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande november.

§ 2.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen

av herr statsrådet *Sträng* propositionerna:

nr 380, med förslag till lag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft; och
nr 382, angående ersättning för vissa översvämningsskador m. m.; samt

av herr statsrådet *Nilsson* propositionerna:

nr 377, angående fria resor i vissa fall för personal vid försvaret;

nr 378, angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande upplåtelse av Bromma flygplats till kronan och av Ladugårdsgärde till staden m. m.;

nr 379, angående byggande av en storflygplats m. m.;

nr 381, angående avskrivning av nya kapitalinvesteringar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47; och

nr 383, angående viss disposition av behållning å anslag till komplettering av det permanenta telefonnätet.

Samtliga dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 21 november 1946.

Till justitiedepartementet hade den 21 november 1946 från länsstyrelsen i Södermanlands län inkommit fullmakt för fabrikören P. G. Friberg, Nyköping, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens andra kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:

C. G. Bruno.

Vid detta protokoll var fogad den däri omförmälda fullmakten för fabrikören P. G. Friberg att vara ledamot av riksdagens andra kammare för tiden till den 1 januari 1949.

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr Friberg intagit sin plats i kammaren.

§ 4.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Intygas att fru Ruth Gustafson som lider av luftrörskatarr är oförmögen att delta i riksdagsarbetet tills vidare t. o. m. den 7 december 1946.

Stockholm den 22 november 1946.

Tor Engeström,
leg. läk.

Kammaren beviljade fru Gustafson ledighet från riksdagsgöromålen under tiden fr. o. m. den 22 november t. o. m. den 7 nästkommande december.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Senander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, angående förbättrade pensionsförmåner för arbetare i statens tjänst.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Andersson* i Dunker vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, angående uppskov med införandet av det sjunde skolåret.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Interpellation. Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Fröken *Nygren*, som anförde: Herr talman! Den 19 november avkunnades vid häradsrätten i Värnamo dom i ett mål mellan Skandinaviska gummi aktiebolaget i Viskafors och en tjänsteman, som tidigare varit anställd vid bolaget. Tjänstemannen hade, när han började sin anställning vid Skandinaviska gummi-bolaget, nödgats skriva på ett anställningskontrakt, i vilket han bl. a. förband sig att under 5 år efter sin anställnings upphörande i bolaget icke taga anställning i med bolaget konkurrerande företag. Vid brott mot denna bestämmelse skulle han enligt anställningskontraktet betala böter till bolaget med minst 100 000 kr. Något vederlag var icke utfäst att utgå under karenstiden. Den ifrågavarande tjänstemannen, som icke har teknisk utbildning och som vid Skandinaviska gummibolaget huvudsakligast sysslade med arbetsstudier, fann sig efter 1½ års anställning föranlåten att sluta på grund av vantrivsel med arbetsförhållandena. Han tog därefter anställning i en annan gummifabrik, som i huvudsak tillverkar andra produkter än Skandinaviska gummibolaget. Sistnämnda bolag uttog stämning å tjänstemannen och yrkade att utbekomma det nyssnämnda beloppet, 100 000 kronor. I domen har häradsrätten förklarat kontraktsbestämmelsen gällande, men nedsatt bötesbeloppet till 10 000 kr. Även detta är ett högst avsevärt belopp med hänsyn till att tjänstemannen hos Skandinaviska gummibolaget hade en lön 600 kr. i månaden.

Interpellation. (Forts.)

Rättegången har väckt den största uppmärksamhet inom tjänstemannakretsar och speciellt inom Tjänstemännens centralorganisation. Det har länge varit bekant, att såväl Skandinaviska gummibolaget som en hel rad andra industri-företag bundit sina tjänstemän med liknande kontraktsbestämmelser. Dessa bestämmelser äro en black om foten för tjänstemännen, då de omöjliggöra för dem att utnyttja sin kunnighet på sitt specialområde. Industritjänstemännens fackliga organisation, Svenska industritjänstemannaförbundet, har mottagit många brev från tjänstemän med klagomål över dessa klausuler. En ingenjör skriver: »Detta kontrakt är för mig liktydigt med livegenskap med svältlön.» En annan: »Detta kontrakts bestämmelser omöjliggöra för mig att skaffa en anständig bärning, om jag lämnar bolaget. Jag kan omöjligen tänka mig, att detta är i överensstämmelser med svenska rättsbegrepp.» Konkurrensklausulerna lägga alltså hinder i vägen för den enskilde i hans fortkomst och kunna i vidriga fall tvinga en tjänsteman att söka skapa en helt ny levnadsbana. Detta är olägenheter, som emellertid icke endast beröra den enskilde utan även i sista hand samhället. För samhället måste det vara av stor betydelse, att de medborgare, som skaffat sig specialutbildning och erfarenhet på ett visst område, också få tillfälle att nyttiggöra sina kunskaper inom samma område och skaffa sig vidgad erfarenhet och kunskap. Det är för övrigt anmärkningsvärt, att industriföretagen, som plädera för fri konkurrens, vilja förmena sina egna anställda deras frihet på arbetsmarknaden.

Samhället har insett vådorna av en alltför obegränsad avtalsfrihet på detta område, och i avtalslagen har räckvidden av konkurrensklausulerna begränsats. En sådan klausul är enligt avtalslagen icke gällande för så vitt bestämmelsen i fråga om tid och ort eller eljest sträcker sig längre än som kan erfordras för att hindra konkurrens eller ock över hövan inskränka den anställdes frihet att utöva förvärvsverksamhet. Emellertid är denna bestämmelse alltför allmänt avfattad och medför därför en viss osäkerhet i tillämpningen. De prejudikat, som finnas på detta område, visa även, som just framgår av ovannämnda nyligen avkunnade dom, att domstolarna tillämpa bestämmelsen tämligen rigoroöst.

Den stora uppmärksamhet, som den ifrågasatt domen har väckt, vittnar om att rättsuppfattningen på tjänstemannahåll reagerar mycket kraftigt mot att sådana klausuler skola vara rättsligt giltiga. Det kan alltså konstateras, att de nuvarande förhållandena äro ytterst otillfredsställande. Från tjänstemannarörelsens sida måste man bestämt hävda, att de anställda få ett starkare skydd. Det kan t. o. m. ifrågasättas, om överhuvud taget dylika bestämmelser böra vara giltiga.

Med anledning av vad jag sålunda anfört hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat den tilltagande tendensen bland industriföretagarna att binda sina anställda genom konkurrensklausul?

2. Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga erforderliga åtgärder till skydd för de anställda?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Ordet lämnades på begäran till

Herr Svensson i Ljungskile, som yttrade: Herr talman! Enligt utfärdade bestämmelser komma värnpliktiga ur fem olika årsklasser att under år 1947 inkallas till repetitionsövningar, respektive efterutbildningsövning, å 30 dagar.

Interpellation.

Interpellation. (Forts.)

Detta sker i enlighet med gällande värnpliktslag. Därvid blir 1944 års klass inkallad i sin helhet. Bland de äldre årsklasserna skola enligt utfärdade bestämmelser sådana värnpliktiga vara undantagna från inkallelse, som gjort minst 180 dagars beredskapstjänst.

Då frågan om den militära utbildningen f. n. ligger under utredning, är det icke min mening att på detta område ifrågasätta några ändringar av principiell eller prejudicerande natur. Från rent praktiska utgångspunkter bör dock i nuvarande läge särskilt tre saker vara värda beaktande. För det första har den svenska krigsmakten genom en omfattande mobilisering under krigsåren fått en efterutbildning i långt större utsträckning än som normalt kan ske under fredstid. För det andra är bristen på arbetskraft på nästan alla områden nu långt mera framträdande än under normala tider, och för det tredje finnes det bland de äldre årgångarna många personer, som äro egna företagare eller inneha sådan anställning, att det nu är mycket svårt att finna ersättare för dem i deras civila verksamhet.

Om möjligheten att få befrielse yttrar överste Tengbom i ett uttalande för pressen följande:

»Nu gällande värnpliktslag ger icke samma möjlighet som äldre värnpliktslagar att få befrielse från repetitions- och efterutbildningsövningar på grund av ekonomiska förhållanden eller familjeskäl, och för dem som i år begärt anstånd till 1947 och även fått det blir det i de flesta fall mycket svårt att få ytterligare anstånd.»

Många av dessa äldre personer motse med stora bekymmer de svårigheter, som en ny inkallelse kommer att orsaka dem.

Då denna fråga tidigare under årets riksdag behandlades i anslutning till en motion II: 424 yttrade statsutskottet i sitt utlåtande 192 p. 3 att »prövningen därav synes utskottet böra ske i samband med behandlingen av nästa års anslagsäskande under fjärde huvudtiteln». Utskottet var alltså inte främmande för tanken, att de äldre årsklassernas inkallande borde göras till föremål för en omprövning.

Med anledning av vad ovan framhållits anhåller undertecknad om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta följande frågor.

1. Anser statsrådet det vara så viktigt från militär synpunkt att nu inkalla de värnpliktiga av 1940, 1939, 1930 och 1929 års klasser, som inte fullgjort 180 dagars beredskapstjänst, att inte en eller flera av dessa årsklasser skulle kunna i sin helhet befrias från inkallelse under nästa år?

2. Om dessa årsklasser inte i sin helhet kunna frikallas, anser sig då statsrådet kunna vidtaga sådana åtgärder, att de värnpliktiga, som inlämna personlig ansökan om befrielse och därvid anföra bärande skäl härför, kunna frikallas i större utsträckning än värnpliktslagen normalt medgiver?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående preliminär överenskommelse med Finland om behandlingen av finska skulder till Sverige;

bevillningsutskottets betänkande, nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 kap. 22 § förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker jämte en i ämnet väckt motion;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående familjepension efter framlidne statsministern Per Albin Hansson;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade pensionsbestämmelser för lärarpersonal vid de statsunderstödda trädgårdsskolorna; och

nr 69, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning i fråga om engångsunderstöd åt förra städerskan Anna Charlotta Weman;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag m. m.; och

nr 57, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 8 juni 1923 (nr 147) om straff för olovlig varuinförsel, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av Stenstugu gård i Endre med flera socknar, Gotlands län; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, såvitt angår jordbruksärenden.

§ 10.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet, nr 504, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om kommunal fondbildning m. m.;

från första lagutskottet, nr 505, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret; och

från andra lagutskottet, nr 488, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens andra kammare.

Sedan Kungl. Maj:t den 8 november 1946 förordnat undertecknad att i offentligt uppdrag företaga en resa till Sydamerika, får jag härmed hemställa om

ledighet från riksdagsarbetet under tiden från och med den 30 november 1946 till årets slut.

Stockholm den 21 november 1946.

Ake Wiberg.

Kammaren beviljade herr Wiberg den begärda ledigheten.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.08 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 26 november.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande november.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att herr Falla, som vid kammarens sammanträde den 23 nästlidna oktober med läkarintyg styrkt sig från och med samma dag tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, den 24 november åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 23 november 1946.

Till justitiedepartementet hade den 23 november 1946 från överståthållarämbetet inkommit fullmakt för redaktören Fritjof Lager, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens andra kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:
C. G. Bruno.

Vid detta protokoll var fogad den däri omförmälda fullmakten för redaktören Fritjof Lager att vara ledamot av riksdagens andra kammare för tiden till den 1 januari 1949.

Herr talmannen meddelade, att herr Lager intagit sin plats i kammaren.

§ 4.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr **Senander** till mig framställt följande frågor:

*Svar på
interpellation.*

1. Anser statsrådet det vara sakligt motiverat, att reservister inom försvarsväsendet, som efter att ha avgått från aktiv stat med pension äro eller varit inkallade i tjänst och som eljest fyller villkoren för erhållande av den övriga statstjänare tilldelade engångsersättningen av 300 kronor, skola vara utestängda från denna förmån?

2. Kan det förväntas att statsrådet vidtager erforderliga åtgärder i syfte att tilldela omnämnda statstjänare berörda engångsersättning?

I proposition nr 3 till årets riksdag angående provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. behandlades även frågan, huruvida det tillfälliga lönetillägget å 300 kronor borde tillkomma personal i reserven. Därvid uttalades bland annat, att i analogi med vad som föreskrivits beträffande tillfälligt barntillägg vid de åren 1944 och 1945 genomförda provisoriska löneregleringarna tillfälligt lönetillägg icke borde tillkomma innehavare av anställning i reserven eller därmed jämförlig anställning vid försvaret. Dock borde med hänsyn till de särskilda anställningsförhållandena dylikt tillägg utgå till aspirantanställt underbefäl i reserven. Dessa uttalanden lämnades av riksdagen utan erinran. Anledningen till att reservpersonalen med angivna undantag ansetts icke böra erhålla engångstilläggen sammanhängande med att personalen icke är ständigt tjänstgörande. Förutsättningarna för utbetalningen av engångstilläggen hänföra sig alltid till förhållandena vid en viss tid, och tillfälligheter skulle därför ha blivit avgörande för om en icke ständigt tjänstgörande befattningshavare skolat erhålla tillägget eller ej.

Interpellanten har endast åsyftat sådana reservister, som efter att ha avgått från aktiv tjänst med pension äro eller varit inkallade till tjänstgöring, företrädesvis för avveckling av den förstärkta försvarsberedskapen. Därvid har åberopats, att en del av dessa reservister, nämligen de som överförts till vakanta beställningar, erhållit det tillfälliga lönetillägget. Framhållas må emellertid, att sistnämnda kategori erhållit tillägget såsom vikarier och icke i egenskap av anställningshavare i reserven.

Med hänsyn till innebörden av det beslut, som innevarande års riksdag fattat i fråga om det tillfälliga lönetillägget, får Kungl. Maj:t anses förhindrad att förordna om utbetalning av dylikt tillägg till reservpersonal i större omfattning än som skett. Jag har emellertid för avsikt att underkasta den av interpellanten väckta frågan en utredning med syfte att, om förutsättningar därför finnas vara för handen, bringa den under förnyad prövning vid nästa års riksdag.

Härpå yttrade:

Herr **Senander**: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få uttala ett tack för det lämnade svaret på min interpellation. Då jag av den sista meningen i svaret utläser ett löfte om att frågan skall bringas under förnyad prövning av nästa års riksdag, förklarar jag mig härmed nöjd med svaret.

Herr **Björklund**: Herr talman! Jag skulle vilja hemställa till statsrådet att han i den utredning, varom han nysstalat, också innefattar ett antal gamla distinktionskorpraler, som sedan unga år tjänat vid regementena. Antalet uppgår, såvida jag lyckats förskaffa mig riktig kännedom om saken, till ett femtiotal. Dessa ha liksom de av herr **Senander** åsyftade icke kommit i åtnjutande

Svar på interpellation. (Forts.)

av tillfälligt lönetillägg. Det är fråga om sådana, som tjänstgöra året runt och ha gjort det år efter år. Nu anse dessa människor, att de äro orättvist behandlade, och jag måste efter att ha forskat i saken och genomtänkt spørsmålet hålla med dem. Jag ber sålunda, som sagt, att få hemställa till statsrådet, att han i den undersökning han nu skall företaga även inbegriper den grupp jag här gjort mig till talesman för.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 377, angående fria resor i vissa fall för personal vid försvaret;

nr 378, angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande upplåtelse av Bromma flygplats till kronan och av Ladugårdsgårde till staden m. m.; och

nr 379, angående byggande av en storflygplats m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 380, med förslag till lag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft;

till statsutskottet propositionen, nr 381, angående avskrivning av nya kapitalinvesteringar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 382, angående ersättning för vissa översvämningssskador m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 383, angående viss disposition av behållning å anslag till komplettering av det permanenta telefonnätet.

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 269 och 283, bevillningsutskottets betänkande nr 56, bankoutskottets utlåtanden nr 67—69, första lagutskottets utlåtanden nr 56 och 57 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 75 och 76.

§ 7.

Föredrogs den av fröken *Nygren* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, angående beredande av ökat skydd för industritjänstemän mot konkurrensklausuler.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Svensson* i Ljungskile vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, angående befrielse för vissa värnpliktiga från repetitions- respektive efterutbildningsövning under år 1947.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Fröken **Öberg**, som anförde: Herr talman! De svenska husmödrarna ha under de gångna krigsåren med berömvärd tålamod och förståelse burit de ofta ganska tunga ransoneringsbestämmelserna. Detta ha de gjort i känslan av att det nog var ofrånkomligt om vi skulle klara oss igenom krisen och med den förhoppningen att ransoneringsarna skulle upphöra så fort som möjligt efter kriget. Så har emellertid icke skett, och nu börjar en ransoneringsleda framträda bland husmödrarna.

I stället för de lättnader man väntat på inträder en skärpning. Jag syftar härmed på den senaste minskningen av köttransonerna. Allmänheten tror inte på nödvändigheten av denna skärpning, och man stöder sig därvid på rapporter och uttalanden från slaktare och charkuterister, som ha en helt annan syn på läget.

Det är alltid vanskligt att upprätthålla en bestämmelse om vars nödvändighet allmänheten inte är övertygad. Exempel härpå saknas inte. Det vore därför önskvärt att om minskningen av köttransonen är nödvändig svenska folket får ett klart besked varför så är.

Med hänvisning till vad ovan anförts ber jag, herr talman, om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få ställa följande frågor:

1. Är minskningen av köttransonerna absolut nödvändig?
2. Om så är fallet är herr statsrådet då villig att lämna ett klarläggande besked varför?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr **Jansson** i Örebro, som yttrade: Herr talman! Enligt den nya uppbördsförordningen skall sådan skatt, som är restförd den 1 januari 1947, indrivnas och redovisas enligt de äldre bestämmelserna. Detta medför att många löntagare få jämte det preliminära skatteavdraget även införsel i lönen för resterande skatt. Detta torde bli allt för betungande för lägre inkomsttagare, vilkas löner tangerar gränsen för vad som behövs för dem och deras familjers omedelbara existensbehov.

I motion II: 680/1945 av herr Adolfsson m. fl. yrkades att i uppbördsförordningen borde införas bestämmelser om att inkomstbelopp, som blivit fastställt som erforderligt existensminimum för inkomsttagaren och dem, för vilka han är försörjningspliktig, skall vara skyddat mot löneavdrag eller indrivning.

I anledning av detta yrkande gjorde bevillningsutskottet följande uttalande i sitt betänkande nr 65/1945: »Utskottet finner sig böra godtaga det i propositionen framlagda förslaget, att skattskyldig, vilkens inkomst efter verkställandet av löneavdrag skulle nedgå under vad som kan anses utgöra existensminimum, skall äga erhålla befrielse från löneavdrag eller nedsättning i belopp, som genom dylikt avdrag skall innehållas. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t ägnar uppmärksamhet åt frågan om erforderligt existensminimum vid löneavdrag och införsel. Denna fråga är särskilt under övergångstiden av stor betydelse.»

Då ett sådant existensminimum dock inte blivit fastställt kommer emellertid de lokala skattemyndigheternas s. k. skälighetsprövning att bli utslagsgivande i fråga om befrielse eller nedsättning av skattebelopp för sådana, som ej kunna betala sin skatt utan att därefter lida brist på medel för livsupphället. Det

Interpellation. (Forts.)

kan befäras att detta förhållande i samband med det nya uppördssystemet kommer att medföra svåra skadeverkningar genom att såväl löneavdrag som avdrag för resterande skatt kan företagas.

I samband med den nya uppördsförordningen beslutades att skattskylldiga skulle, med visst undantag, vara befriade från att erlägga skatter, som skulle ha utgått på grund av 1946 och 1947 års taxeringar. Det ansågs självklart att dubbelbeskattning inte kunde få förekomma under övergångsåren 1947 och 1948. Trots detta blir emellertid förhållandet det, att många skattepliktiga ändå råka ut för »dubbelbeskattning» vid övergången till det nya uppördssystemet. Detta gäller i stor utsträckning sådana som varit inkallade till militärtjänst eller genom sjukdom, arbetslöshet eller på grund av härmed jämförliga ekonomiska orsaker icke kunnat betala den skatt, som debiterats dem under dessa år och som därför kvarstår på restlängd den 1 januari 1947.

Om dessa skattebetalare icke skola komma i en sämre ställning än andra vid den nya uppördsförordningens ikraftträdande fordras att den resterande skatten per den 1 januari 1947 avkortas. Detta borde gälla alla dem, som genom fullgörande av värnplikt eller genom sjukdom, arbetslöshet, arbetskonflikt eller av andra orsaker råkat i ekonomiskt nödläge och oförskyllt kommit på restlängd.

Under hänvisning till vad jag sålunda anfört, anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att till de lokala skattemyndigheterna utfärda bestämda direktiv att, efter verkställd prövning, avkorta resterande skatt per den 1 januari 1947 för sådana skattebetalare som till följd av militärtjänstgöring, sjukdom, arbetslöshet, arbetskonflikt eller av annan oförskyllt anledning råkat i sådant ekonomiskt nödläge, att de till följd härav ej kunnat gälda den skatt, som förfallit till betalning före den 1 januari 1947?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.

Interpellation. Herr **Sveningsson** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Sedan budgetåret 1939/40 har av statsmedel utgått bidrag till såväl underhåll som byggandet av enskilda vägar. Bidrag utgår även till sådana enskilda vägar, som huvudsakligen fylla uppgiften som skogsvägar och odlingsvägar.

De bidrag, som utgått till dessa ändamål, ha varit synnerligen värdefulla och blivit väl utnyttjade, då bidragsbehovet på detta område varit och alltför jämt är mycket stort. Goda och väl framkomliga enskilda vägar äro ett värde och en tillgång, som ingen på landsbygden underskattar.

Svårigheten är för närvarande att de bidragsbelopp, som anslagits av staten, ha varit alltför knappt tilltagna då det gäller byggandet av enskild väg. Krav på såväl större bidragsprocent som bidragsbelopp ha år efter år framförts i riksdagen. De höjningar av anslagsbeloppens storlek, som förekommit, äro i förhållande till bidragsbehoven alltför små.

Beträkligheter ha även gjort sig gällande vad beträffar de rådande förhållandena att till angivna ändamål utgående anslag äro söndersplittrade vad administrationen och förvaltningen beträffar till en rad olika myndigheter såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, skogsstyrelsen och egnahemsstyrelsen. Dessa förhållanden ha även uppmärksamrats av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen 1945, sjätte huvudtiteln, där dåvarande statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet föreslog att dessa omständigheter skulle bli föremål för utredning, vilket även vann riksdagens bifall. I årets

Interpellation. (Forts.)

statsverksproposition var även redovisat att Kungl. Maj:t den 11 maj 1945 uppdragit åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och skogsstyrelsen gemensamt att — i samråd med egnahemsstyrelsen och norrlandskommittén — skyndsamt verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning rörande möjligheten att under ekonomiskt rimliga former förbättra vägförbindelserna genom landets mera avlägsna skogsområden ävensom andra i samfärdselhänsesende missgynnade bygder samt med förslag till de bestämmelser rörande bidrag till byggande av enskilda vägar och i övrigt, som på grundval av utredningen funnes erforderliga.

Även om detta utredningsarbete inte blivit på något särskilt sätt uppmärksammat, så kommer resultatet av utredningsarbetet säkerligen att ha den allra största betydelse för landsbygden i allmänhet. I en tid av stor konkurrens om arbetskraften äro dåliga vägförbindelser ute i avlägset liggande bygder en starkt bidragande orsak till den i hastig takt fortgående avfolkningen av landsbygden.

Med hänsyn till önskvärdheten av väl utformade bidragsbestämmelser och en tillgång av statsmedel till den enskilda väghållningen i de olika länen av en sådan storleksordning, att landets vägproblem på detta område kan lösas inom en rimlig tidrymd, är det av synnerlig vikt, att detta utredningsuppdrag slutföres snarast möjligt.

Med anledning av vad sålunda anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Har den åsyftade utredningen fullföljt sitt uppdrag i en sådan omfattning, att något förslag med anledning därav kan föreläggas nästa års riksdag?

2. Är herr statsrådet villig att tillse att detta utredningsarbete så snart som möjligt slutföres?

Denna anhållan bordlades.

§ 12.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 506, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 507, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets driftbudget;

nr 508, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 509, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av fastighet i New York;

nr 510, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av vissa marinens anslag;

nr 511, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m.; och

nr 512, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till personer, som ådragit sig skada eller sjukdom i flyktingverksamhet m. m.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.20 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 27 november.

Kl. 11 fm.

§ 1.

*Svar på
interpellation.*

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr statsministern **Erlander**, som anförde: Med kammarens tillstånd har herr Håstad till mig riktat följande frågor:

1. Vilka fakta äro för regeringen kända rörande Raoul Wallenbergs öde?
2. Vill regeringen lämna kammaren en redogörelse för vad som åtgjorts och alltjämt måste åtgöras från utrikesdepartementet och andra myndigheter för att rädda Wallenbergs liv eller klarlägga hans öde alltifrån hans försvinnande för snart tjugu månader sedan?

Till svar å dessa frågor får jag anföra följande.

Efter de tyska truppernas inmarsch i Ungern i mars 1944 inträdde en stark försämring i de ungerska judarnas läge. I anledning härav igångsattes en svensk hjälpaktion, som åsyftade att söka förhindra deportation av judar, som genom nära släktskap med personer här i riket kunde sägas ha viss anknytning till Sverige. Då deportationerna på försommaren tilltogo i omfattning, riktade Konungen den 30 juni 1944 en personlig vädjan till ungerske riksföreståndaren amiralen Horthy. I samband härmed anställdes i juli 1944 Raoul Wallenberg vid beskickningen i Budapest för att under sändebudets ledning omhändervärd beskickningens humanitära arbete, d. v. s. hjälpverksamheten bland judarna. En särskild avdelning vid beskickningen upprättades under Wallenbergs ledning, främst för att pröva de tusentals ansökningar om skyddspass, som strömmade in, och för att genom intervention hos de ungerska och tyska myndigheterna söka få anhållna eller inspärrade judar sätta på fri fot. Avdelningens personal rekryterades bland frivilliga judiska krafter och uppgick till flera hundra personer.

Jag begagnar detta tillfälle att uttala regeringens stora uppskattning av det uppoffrande och framgångsrika arbete i humanitetens tjänst, som en svensk man utfört under svåra och farliga förhållanden.

Vid de ryska truppernas framryckning genom Ungern kvarstannade Wallenberg jämte övriga beskickningsmedlemmar i Budapest. Det sista direkta meddelandet från beskickningen, som kom utrikesdepartementet till handa, innan staden omringades och förbindelserna med yttrevärlden avbrötos, var ett rutintelegram avsänt den 23 december 1944.

Efter denna tidpunkt avhörde intet från de i Budapest kvarvarande, förrän envoyén Söderblom i Moskva den 17 januari 1945 av vice utrikesministern Dekanósov underrättades om att Wallenberg lyckats ta sig över till den av

Svar på interpellation. (Forts.)

ryssarna erövrade delen av Budapest. De sovjetryska myndigheterna, hette det vidare, hade vidtagit åtgärder för att skydda Wallenberg och hans egendom.

Samma dag, d. v. s. den 17 januari 1945, sågs Wallenberg av olika personer på skilda platser i Pest, och de som då samtalande med honom uppge, att han hade för avsikt att i bil avresa till Debrecén. Det är också bekant, att han på resan medförde en större penningssumma.

För att söka få uttrönt vad som kan ha hänt Wallenberg sedan han sista gången sågs den 17 januari 1945 har utrikesförvaltningen prövat och följt alla de uppslag och spår, som på en eller annan väg kommit till dess kännedom. Med beklagande måste dock fastställas, att efterforskningarna hittills visat sig resultatlösa.

Jag övergår nu till att lämna en detaljerad redovisning för de av utrikesförvaltningen vidtagna åtgärderna och börjar då med vad som åtgjorts genom vår beskickning i Moskva.

Under januari och februari månader 1945, d. v. s. vid tiden omedelbart före och efter Budapests erövring riktade sändebudet i Moskva upprepade framställningar till sovjetryska utrikeskommisariatet för att erfara något om det läge, vari vår budapestbeskickning befann sig. Då efter den lugnande sovjetryska förklaringen den 17 januari 1945, som jag nyss omnämmt, intet ytterligare avhörtts rörande Wallenberg, instruerades i början av mars 1945 sändebudet i Moskva att förhöra sig hos vederbörande myndigheter. Instruktion om förnyade démarcher telegraferades till Moskva den 17 mars och den 27 mars 1945.

På förslag av envoyén Söderblom i Moskva riktade bankdirektör Marcus Wallenberg en skriftlig hänvändelse till madame Kollontay, överlämnad den 28 april 1945, med begäran om hjälp vid efterforskningarna.

Den 21 april 1945 erhöll envoyén Söderblom instruktion att personligen hos vice utrikesministern Dekanòsov hemställa, att de ryska militära myndigheter, under vilkas skydd Wallenberg på sin tid ställts, måtte anmodas verkställa noggrann undersökning rörande hans vidare öden. Denna démarche framfördes den 25 april 1945, och herr Dekanòsov lovade därvid att genast vidtaga erforderliga åtgärder.

Den 18 maj 1945 gjorde envoyén Söderblom en ny hemställan till herr Dekanòsov om besked rörande Wallenbergs öde.

I en den 24 maj 1945 dagtecknad rapport från Moskva meddelade envoyén Söderblom, att han varit i förbindelse med den ungerske professorn, nobelpristagaren Szent Györgyö, vilken hade den svenska budapestbeskickningen att tacka för sitt liv och väl kände dess medlemmar. Szent Györgyö berättade därvid, att han visserligen ej sammanträffat med Wallenberg bakom de ryska linjerna men likväl där erfarit, att man inom marskalk Malinovskis högkvarter glatt sig åt att den förste svensken påträffats.

Jämlikt utrikesdepartementets instruktion gjorde militärattachén i Moskva den 5 juni 1945 hemställan till de ryska militära myndigheterna rörande Wallenberg. Ehuru från deras sida förklarades, att ärendet icke fölle under militärmyndigheternas avgörande, erhöll militärattachén dock intrycket, att även från deras sida en undersökning skulle göras.

Den 27 juni 1945 ombads nyssnämnde professor Szent Györgyö av envoyén Söderblom att efter återkomsten till Budapest söka förmå ungerska regeringen att efterforska Wallenberg.

Jämlikt erhållna instruktioner hemställde beskickningen i Moskva den 3 november 1945 ånyo om upplysning angående resultatet av efterforskningarna efter Wallenberg. Härvid underströks särskilt den vikt man på svensk sida tillmätte frågan med hänsyn till Wallenbergs ställning såsom legationstjänsteman.

Svar på interpellation. (Forts.)

Vid en av beskickningen i Moskva den 30 november 1945 företagen förnyad *démarche* i utrikesministeriet meddelade chefen för dess skandinaviska avdelning, Abramov, att de sovjetryska militära myndigheterna ånyo beordrats att vidtaga undersökning men att besked om resultatet ännu icke ingått.

Envoyén Söderblom meddelade den 3 januari 1946, att han haft ingående samtal med såväl herr Abramov som med madame Kollontay angående Wallenbergs försvinnande.

I en rapport den 30 april 1946 meddelade envoyén Söderblom, att han vid flera tillfällen ånyo erinrat såväl herr Abramov som fru Kollontay om fallet Wallenberg.

När envoyén Söderblom i samband med att han lämnade ministerposten i Moskva i medio av juni 1946 personligen mottogs av marskalk Stalin och av denne tillfrågades, huruvida han hade några särskilda önskemål, förde han fram affären Wallenberg. Stalin lovade därvid söka bringa klarhet i saken.

Vid sin återkomst från sovjetrisk fångenskap berättade den svenske journalisten af Sandeberg i slutet av juni i år, att han i ett ryskt fångläger hade sammanträffat med en rumän och en tysk, vilka, såvitt af Sandeberg kunde erinra sig, skulle ha sett Wallenberg i februari. Dess värre kunde af Sandeberg ej minnas dessa personers namn eller giva någon konkreta uppslag för deras identifiering. De ansträngningar från beskickningarna i Moskva och Bukarest, som icke dess mindre gjordes för att komma i förbindelse med dessa personer, blevo resultatlösa. Beskickningen i Bukarest hade tagit upp saken med bl. a. ryske överbefälhavaren i Rumänien.

Den 25 juli rapporterade beskickningen i Moskva att med utgångspunkt från af Sandebergs meddelanden nya *démarcher* gjorts hos ryska vederbörande, vilka emellertid ej hade haft några upplysningar att lämna.

Det är emellertid icke bara genom beskickningen i Moskva som utrikesdepartementet sökt lösa gåtan om Wallenbergs försvinnande. Åtskilliga av våra övriga beskickningar ha parallellt med moskvabeskickningens *démarcher* var på sitt håll sökt följa de spår, som bragts till utrikesdepartementets kännedom.

Genom beskickningen i Rom anhöll svenska regeringen i början av år 1945 om Vatikanens hjälp för att erfara vad som kunde ha hänt våra tjänstemän i Budapest.

Den 2 mars 1945 ingick underrättelse från beskickningen i Bukarest, att budapestbeskickningens samtliga medlemmar påstodes befinna sig i säkerhet med undantag av Wallenberg, som i medio av januari skilt sig från de övriga. Sändebudet i Bukarest erhöll i anslutning härtill instruktion att genom ungerska regeringen och med anlitande av andra vägar söka erhålla uppgift om var budapestbeskickningens samtliga medlemmar, inbegripet Wallenberg, befunno sig.

Under mellantiden hade den ungerska kossuthradion den 8 mars 1945 förklarat, att alla tecken tydde på att Wallenberg mördats av gestapoagenter.

Den 23 maj 1945 instruerades beskickningen i Bukarest att till mosaiska församlingen i Budapest söka framföra en begäran från professor Ehrenpreis om upplysningar rörande Wallenberg.

Den 1 juli 1945 telegraferade beskickningen i Bern att en tillförlitlig schweizare i början av april i Budapest träffat en person, som påstått sig ha sett Wallenberg, som då vore vid god hälsa och hölle sig dold i Pest. Då vi vid denna tidpunkt saknade representation i Ungern, ombads följande dag härvarande amerikanske minister att genom Förenta staternas beskickning i Budapest göra efterforskningar efter Wallenberg. Till svar å denna hemställan meddelade amerikanska beskickningen den 21 augusti 1945, att State Department riktat flera förfrågningar rörande Wallenberg till olika amerikanska organisa-

Svar på interpellation. (Forts.)

tioner i Ungern, vilka emellertid hittills icke haft något att inberätta. De amerikanska myndigheterna komme att hålla uppmärksamheten fästad på fallet och omedelbart till svenska regeringen vidarebefordra de upplysningar, som kunde erhållas.

Beskickningen i Bern telegraferade den 28 augusti 1945, att en ungersk medborgare för tredje person skulle ha uppgivit, att Wallenberg fortfarande vore vid liv. Det vore emellertid enligt hans uppfattning lönlöst att företaga officiella démarcher.

Den 2 november 1945 meddelade utrikesdepartementet amerikanska beskickningen i Stockholm, att man vore tacksam, om amerikanske ministern i Budapest ville fortsätta sina ansträngningar. Beskickningen meddelade i anslutning härtil den 19 november 1945, att de amerikanska myndigheterna i Budapest varit i förbindelse med nyssnämnde ungrare, som emellertid icke hade sig något bekant om vad som kunde ha hänt Wallenberg efter den 17 januari 1945.

Den 15 mars 1946 meddelade beskickningen i Bern, att den varit i förbindelse med en schweizisk diplomat, tidigare ackrediterad i Budapest, som efter stadens erövring tillbringat ett år i rysk fångenskap. Han hade icke sammanträffat med Wallenberg, sedan denne sökte sig över till ryska sidan, men sade sig ha goda skäl tro, att Wallenberg vore bättre anskrivnen hos ryssarna än kanske någon annan.

Aftonbladet innehöll den 29 juni i år en artikel om en svensk affärsman som på ett hotell i Schweiz i november 1945, alltså mer än 7 månader tidigare, träffat en ungersk dam som uppgivit att hon från hemlandet erfarit, att Wallenberg befunde sig i »ett litet fängelse på landet». Beskickningen i Budapest lyckades efter betydande ansträngningar spåra upp denna ungerska dam. Hon hade emellertid intet annat att förtälja om Wallenberg än att hon ryktesvis erfarit, att han lyckligen hemkommit till Sverige via Moskva!

Så snart vi erhöilo egen representation i Ungern, vid jultiden 1945, igångsatte beskickningen där ett vidlyftigt efterforskningsarbete. Vår chargé d'affaires i Budapest rapporterade härom den 26 januari 1946, att han bland annat genom ungerska tidningspressen tillkännagivit sin önskan att komma i förbindelse med personer, som kunde ha upplysningar om Wallenberg att lämna. Beskickningen hade blätit göra förfrågningar såväl bland Wallenbergs forna medarbetare som bland andra ungerska judar och hos ungerska utrikesministeriet hemställt om en snabb och grundlig undersökning i ärendet. Beskickningschefen hade dessutom upptagit saken med sovjetryska beskickningen i Ungern. Ingen av den mångfald personer, som beskickningen utfrågat, hade sett Wallenberg efter den 17 januari 1945. En anonym sagesman hade emellertid uppgivit, att han den 17 januari sett Wallenberg i en bil i Pest i sällskap med tre namngivna ryska militärer. Med anledning härav gjorde beskickningen i Moskva en ny démarche hos utrikesministeriet. Hittills ha dessa tre militärer emellertid ej kunnat identifieras av de ryska myndigheterna.

I början av juli 1946 erhöil utrikesdepartementet underrättelse att en ungersk person uppgivit, att han våren 1945 tillsammans med Wallenberg och en svensk suttit i rysk fångenskap i Tjeckoslovakien och sedermera jämte sina medfångar transporterats till staden Focsani i Bessarabien. Beskickningen i Bern lyckades komma i kontakt med nyssnämnde svensk, som meddelade att uppgiften måste vara felaktig. Han hade visserligen jämte uppgiftslämnaren åtföljt de åsyftade fångtransporterna och suttit i focsänilägrät men under denna tid varken sett eller hört omtalas Wallenberg, som han senast träffat hösten 1944.

En person vid namn Manfred Lundberg, som ifrågavarande tid suttit i focsänilägrät, meddelade den 19 juli 1946, att han aldrig där sett Wallenberg eller hört nämnas, att någon svensk funnes i lägrät.

Svar på interpellation. (Forts.)

Den 1 augusti 1946 rapporterade beskickningen i Bukarest att de ryska militärmyndigheterna i Rumänien förklarat sig icke kunna fastställa, huruvida Wallenberg varit i fogsänilägret.

Beskickningen i Budapest meddelade den 16 september 1946, att den varit i direkt förbindelse med nyssnämnde ungrare, som därvid bekräftat, att han suttit fången tillsammans med Wallenberg våren 1945. Han hade uppgivit, att en namngiven österrikare varit fånge tillsammans med Wallenberg vid månads-skiftet april/maj 1945. Denne österrikare har efterforskats av vår beskickning i Wien, som uttrönt, att han i mars i år avrest till okänd adress i Tyskland utan att sedan låta sig avhöra. Utrikesdepartementet fortsätter sina ansträngningar att komma i förbindelse med denne man.

Den av mig lämnade redogörelsen ger svar på herr Håstads frågor om vilka åtgärder, som vidtagits av de officiella myndigheterna.

Det viktigaste uppslaget har naturligtvis varit och är alltjämt det, som med utgångspunkt i herr Dekanösovs förklaring den 17 januari 1945 bearbetats av beskickningen i Moskva. Något tillfredsställande svar har icke, såsom av min redogörelse framgår, erhållits på vår representants upprepade démarcher och påminnelser. Till sist upptogs frågan av vårt sändebud med marskalk Stalin själv. Jag hoppas att den ärade interpellanten och kammarens övriga ledamöter skola ge mig rätt, då jag förklarar, att de mest enträgna och allvarliga försök gjorts att erhålla visshet om Wallenbergs öde. En av de instruktioner, som lämnades envoyén Häggglöf vid tillträdet av posten i Moskva, var att med de sovjetryska myndigheternas bistånd söka komma till slutlig klarhet i fallet Wallenberg. Jag vill ännu en gång understryka, att regeringen icke med vad som åtgjorts betraktar fallet Raoul Wallenberg som ett avslutat ärende. Alla ansträngningar komma jämväl i fortsättningen att göras, och jag vill endast till sist uttrycka förhoppningen om att vi skola komma till visshet angående hans öde. Självklart räkna vi härvid i första hand på att upplysningar skola stå att vinna från de sovjetryska myndigheterna, till vilka upprepade hänvändelser ju redan skett och med vilka kontakt alltfort kommer att upprätthållas.

Härpå yttrade:

Herr **Håstad**: Herr talman! Jag frambär till Ers Excellens mitt värdsamma tack för både den snabbhet och den utförlighet, varmed jag fått svar på mina bägge frågor. Jag gläds liksom alla andra svenskar åt det uppskattande erkännande, som den svenska regeringen nu i officiellaste form — liksom tidigare den ungerska regeringen — ägnat Raoul Wallenbergs sällsynta, farofyllda, resultatrika verk i barmhärtighetens och civilisationens namn. Jag skyndar mig också att med den oförbehållsammaste tacksamhet ta fasta på hans excellens uttalande till sist i svaret, nämligen att regeringen inte vill betrakta fallet Raoul Wallenberg som »ett avslutat kapitel», utan tvärtom utlovar att »alla ansträngningar» även i fortsättningen komma att göras för att skapa, som det hette, »slutlig klarhet» om den svenske diplomatens öde.

Min första fråga — vilka fakta, som äro för regeringen kända rörande Raoul Wallenberg — har statsministern indirekt besvarat genom den av mig i interpellationens andra fråga önskade redogörelsen för regeringens åtgöranden under de 22 månader, som förflutit sedan Wallenberg den 17 januari i fjol försvann. I svaret har inte någon slutsats dragits om i vilken riktning det nu tämligen utförligt redovisade materialet pekar. Så motsägelsefullt och oklart som detta material åtminstone ögonskenligen framträder, skall inte heller jag göra några försök till bestämda slutsatser. Men lägger man ihop vad som anförts i interpellationssvaret, vad jag under dessa dagar hört från de anhöriga — den legi-

Svar på interpellation. (Forts.)

timaste parten i detta fall — och det väsentligaste av vad som för den uppmärksamme står att läsa i Rudolph Philipps bok, kan man inte undgå att konstatera den förvånande stora samstämmigheten i en rad av uttalanden, som få betraktas som de relativt mest bestyrkta, indicerande eller auktoritativa.

Inom parentes vill jag här deklarerera, ifall det verkligen skall vara behövt, att jag i denna fråga inte på något sätt haft någon kollaboration med doktor Rudolph Philipp. Men jag anser mig oförhindrad att från denna talarstol förklara, att doktor Philipp — som jag sedan flera år i andra sammanhang lärt känna och högt skatta — genom sin bok har gjort sig förtjänt av allt erkännande. Han har, märk väl av rent ideella skäl, satt in sin ovanliga, om än ibland väl sprudlande intelligens, sina enastående kunskaper om Centraleuropa och sin ousläckliga mänsklighetslidelse för att medverka till detta mysteriums uppklarande. Troligen är det ingen tillfällighet, att just en flykting, som själv ryckts upp ur sin rot och upplevt ofriheten, flammat upp för Raoul Wallenbergs sak. Redan uppsåtet hos doktor Philipp är tillräckligt meriterande. Men även om dennes värderingar av utrikesdepartementets skilda insatser vid efterforskningen självfallet stå för hans egen räkning, synes dock värdet av de praktiska uppslag, som boken innehåller, knappast i någon väsentlig mån ha reducerats genom regeringens nu lämnade redogörelse.

Alltnog: jag finner andra kammaren inte vara rätt forum för någon detaljdebatt om de uppgifter, som redogörelsen för regeringens insatser innehåller. Jag vill blott konstatera följande: de utsagor eller förmodanden, som gått ut på att Raoul Wallenberg på det ena eller andra sättet dödats i början av 1945 men som aldrig någonsin innefattat något närmare angivande av tid, plats eller omständigheter, motsägas av andra uttalanden på ett sätt, som mycket liknar bevisning. Den 17 januari 1945 kom meddelandet från vice utrikeskommissarien Dekanòsov att ryssarna omhändertagit Wallenberg. Sedan följa slag i slag på olika vägar uppgifter att Wallenberg i fjol befann sig i olika läger: av den ungerske nobelpristagaren Györgyö, av den ungerske riksbanksdirektören Takaczy via schweizaren doktor Lauer, Wallenbergs kompanjon i handelsbolaget, av den ungerske medborgare, som redogörelsen omnämner, av den ungerska fru Lichtner på resa i Lugano via direktör Folke Claeson och slutligen av redaktör af Sandeberg, vilkens vittnesmål med hänsyn till formen bjuder det kanske största intresset. Till allt detta bör också läggas vad som inte nämnts i interpellationssvaret, nämligen dels madame Kollontays lugnande försäkran i februari i fjol till Raoul Wallenbergs mor, fru von Dardel, att sonen befann sig i säkerhet under Sovjetunionens beskydd, dels meddelandet från attachén Berg i utrikesdepartementet om hur angelägna ryssarna vintern 1945 voro att samla material bland Wallenbergs medhjälpare mot denne — något som väl ej skulle ha skett, om Wallenberg omkring den 17 januari omkommit eller dödats. Utan att här gå in på de antydningar om att Wallenberg alltjämt skulle vara i livet, som på sistone gjorts, synes man berättigad att konstatera, att materialet ger starka sannolikhetsskäl för att Wallenberg i fjol internerades av ryssarna och sedan förts vidare mot ännu fördolda öden.

Jag kan inte sätta mig till doms över om utrikesdepartementet vid sina många erkännansvärda aktioner i Moskva, Budapest, Bukarest, Bern och vid Heliga Stolen i eller utan samarbete med amerikanska myndigheter gjort allt som stått i dess makt för att få Wallenberg fri, därest han lever, eller skingra dunklet kring hans öde. Att svårigheterna i denna kaotiska tid vid dessa bemödanden varit mycket stora skall förbehållslöst erkännas. Ingen kan våga påstå, att en aktion lagd på det eller det viset skulle ha bragt resultat. Å andra sidan kan inte heller förnekas, att utrikesförvaltningen vid fullföljandet av olika positiva uppslag inte en enda gång lyckats helt att få en uppslagsända.

Svar på interpellation. (Forts.)

Kvar står under alla förhållanden det intrycket, att utrikesdepartementet, därtill förvisso då och då föranlett av den förtvivlade moderns vädjanden, varit i hög grad pådrivande på legationen i Moskva. Jag förstår, att hans excellens inte gärna velat beröra en fråga av denna interna natur, men jag tror mig ha säker grund för påståendet, att utan utrikesledningens bestämda inskrifanden och instruktioner skulle minister Söderbloms *démarcher* hos vederbörande ryska myndigheter inte ha blivit så många och så energiska, som redogörelsen låter antyda. Med all respekt för minister Söderbloms kvalifikationer och yrkesskicklighet leder dock detta fall tanken tillbaka till minister Brändström, den sista tsartidens svenska sändebud i Ryssland, ständigt lika fast och kraftfull i sitt uppträdande så fort det gällde att tillvarata svenska medborgares liv och intressen.

Men mest förvånar mig dock det nuvarande sändebudets, minister Hägglöfs, för de anhöriga likgiltiga uppträdande i denna fråga. Det må vara sant, att detta för den stora frågans utredande är utan större betydelse, men det gäller dock problemet om förhållandet mellan ämbetsmannen och de hjälpsökande. Minister Hägglöf har tillställts två inträngande vädjande brev från Raoul Wallenbergs mor, det första i juli. Intet av dem har besvarats. Raoul Wallenbergs mor gjorde också ansträngningar att komma i kontakt med den svenske ministern, när han var hemma i somras. Lika fruktlöst och förgäves. Jag skall inte närmare beröra detaljerna. Jag fastslår endast, att det enligt min syn är en svensk ministers skyldighet inte bara att visa sedvanlig hövlighet utan också att på allt sätt visa sig mån om att komma i kontakt med de människor, vilkas intressen han är satt att tillvarata. Det borde, oavsett alla mänskliga konsiderationer, ha varit angeläget för sändebudet att inhämta alla de upplysningar, som till äventyrs stode att vinna genom ett samtal med de anhöriga, helst som hans excellens nyss upplyste om att skapandet av klarhet i fallet Wallenberg var en av instruktionerna till det nyutnämnda sändebudet. Vad jag här sagt bör gälla oavsett vem den hjälpsökande svenska medborgaren är, men det måste om någonsin ha giltighet i ett fall, när det gäller en svensk i diplomatisk tjänst och av det ungerska folket för sin hjältemodiga gärning hyllad i exceptionellt hedrande former. Dess bättre — och jag skyndar mig att säga det — hör det till undantagen, att ett dylikt uppträdande behöver registreras bland de svenska beskickningarnas normalt så förekommande tjänstemän i högre eller lägre ställning.

Detta om frågans inre, svenska sida.

Om den yttre sidan, om förhandlingarna med andra stater, vill jag till sist endast — liksom hans excellens nyss — inskräpa det anmärkningsvärda, att Sovjetunionens myndigheter inte kunnat förmås att lämna något besked av något slag, i den ena eller andra riktningen, alltsedan Dekanösov och madame Kollontay för snart två år sedan gävo sina försäkringar. Detta dröjsmål kontrasterar mot den iver om snabbaste möjliga avgörande, varmed högsta vederbörande i Moskva krävde — och också vann — den svenska regeringens ingripande beträffande en här under kriget häktad och dömd rysk medborgare. Skulle Raoul Wallenberg vara vid liv och av ryssarna misstänkta för något, som föranlett en internering, borde det inte numera, efter allt som nu vittnats om hans humanitära verksamhet i Budapest, bereda regeringen några oöverstigliga hinder att fritaga honom från dessa misstankar eller lägga saken till rätta. Om Raoul Wallenberg varit *chargé d'affaires* eller inte, är för frågans bedömande likgiltigt — han var i sina barmhärtighetens ärenden stadd i svensk diplomatisk tjänst och bör åtnjuta alla de hänsyn, som enligt folkrätten följer därmed. I frågans läge förstår jag dock sväriligen det diplomatiska i den energi, som utrikesdepartementet på sistone lagt i dagen för

Svar på interpellation. (Forts.)

att visa upp att Wallenberg, som uppenbarligen dock de facto var främste svenske representant i Pest efter ryssarnas intåg där, inte de jure intog ställningen som chargé d'affaires. Jag finner det i detta sammanhang befogat att erinra om att Sverige tidigare beviljat Sovjetunionen särskilda företrädesrättigheter i fråga om diplomatisk immunitetsrätt — jag tänker på 1928 års särskilda handelsöverenskommelse med dess förmåner för handelsdelegationen.

Jag uttalar den bestämda förhoppningen att i den atmosfär av livligare och förtroendefullt umgänge mellan Sverige och Sovjetunionen, vartill det nyss godkända svensk-ryska handelsavtalet syftar — och jag vill tillägga, att även jag röstade för detta — att, säger jag, i denna atmosfär och med hänsyn till alla de stora favörer, som detta avtal erbjuder Sovjetryssland, det skall bli den svenska regeringen snart möjligt att slutgiltigt reda upp den affär, som föranlett min interpellation och på vars avveckling så många blickar från andra länder äro riktade. Jag tackar än en gång hans excellens för hans oreserverade utfästelser om förnyade regeringsansträngningar. I angelägenheten att, såvitt Raoul Wallenberg ännu är vid liv, återbörda honom till Sverige kan det inte finnas några partiintressen utan endast de mänskliga intressen, som förena alla från de ängslande anhöriga till de otaliga, som ha hans oförvägna mod att tacka sina liv för.

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! Jag begärde inte ordet för att polemisera mot den ärade interpellanten. Jag tror jag helt kan instämma åtminstone i det väsentliga av de tankegångar han gjorde sig till talesman för. Det är emellertid ett par punkter, som jag skulle vilja ytterligare belysa.

Det överraskade mig, att interpellanten hade den uppfattningen, att vår nuvarande minister i Moskva är ointresserad av den Wallenbergska affären. Jag har själv haft ett mycket ingående samtal med honom om dessa ting, och jag har inte kunnat finna annat än att han besjålas av samma iver som vi andra att komma till rätta med vad som förevarit och att han visar samma intensitet och vilja att söka efter vägar. Meningarna kunna givetvis vara delade om vilka vägar, som äro säkrast framkomliga. Jag vill, herr talman, deklarerera, att jag tror det är en missuppfattning, om man gör gällande, att vår minister i Moskva skulle ha mindre intresse för denna sak än den svenska regeringen.

Jag vet inte, om det var en liten nyansskillnad mellan mitt och herr Håstads sätt att tolka regeringens svar. Om det var det, vill jag gärna göra ett litet förtydligande tillägg. När den svenska regeringen och den svenska utrikesförvaltningen med sådan iver och intensitet försökt utröna Wallenbergs öde, har det varit av två skäl. Det första är naturligtvis, att när en svensk, därtill en framstående svensk, som gjort vårt land och mänskligheten så stora tjänster som Wallenberg gjort, försvinner, måste man göra allt för att bringa klarhet över hans öde. Detta är det ena självskrivna motivet. Det andra, och det är det tillägget jag vill göra, om det är någon oklarhet i interpellationssvaret på den punkten, är att vårt intresse och vår iver givetvis eggats av förhoppningen att Wallenberg trots allt befinner sig i livet. Det har alltså inte bara varit fråga om att göra en undersökning för att utröna en svensk medborgares öden, utan ansträngningarna ha fördubblats inför varje nytt rykte av tanken att det ändå finns en viss sannolikhet för att Wallenberg fortfarande är vid liv. Det ligger i den svenska regeringens intresse att försöka få Wallenberg åter till vårt land. Det är möjligt, att även herr Håstad tolkar mitt svar så att han funnit svaret innehålla dessa tankar, men för att inte den missuppfattningen skall uppstå, att inte förhoppningarna om Wal-

Svar på interpellation. (Forts.)
lenberg ändå lever delas av regeringen, har jag begärt ordet för detta tillrättaläggande.

Herr **Håstad**: Herr talman! I det senare hänseendet har jag inte på något sätt missförstått regeringens syftemål.

I förra hänseendet, nämligen frågan om minister Hägglöf, är jag, herr talman, angelägen att betona, att vad jag yttrat blott avsett, såsom jag formulerade det, hans ligkiltighet för de anhöriga. Däremot har jag inte uttalat mig om det intresse, som han visat för själva saken och dess utredning. Jag har ingen anledning att när det gäller hans insatser i Moskva betvivla hans redligaste avsikter.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2.

Föredrogs den av fröken *Öberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet, angående minskningen av köttransonerna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Jansson* i Örebro vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, angående avkortning i vissa fall av resterande skatter, som förfallit till betalning före den 1 januari 1947.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Sveningsson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, angående utredningen rörande möjligheten att förbättra vägförbindelserna genom landets mera avlägsna skogsområden m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående preliminär överenskommelse med Finland om behandlingen av finska skulder till Sverige.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Herr statsrådet *Myrdal* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 384, angående godkännande av en mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse rörande det svensk-norska varuutbytet under år 1947; och

nr 385, angående godkännande av ett mellan Sverige och Norge träffat avtal om vissa fiskerifrågor.

Dessa propositioner bordlades.

§ 7.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 kap. 22 § förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker jämte en i ämnet väckt motion.

I en den 4 oktober 1946 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 343, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilaggt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 3 kap. 22 § förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker.

Härigenom förordnas, att 3 kap. 22 § förordningen den 18 juni 1937 angående försäljning av rusdrycker skall erhålla följande ändrade lydelse.

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

3 KAP.

22 §.

Då krig eller omedelbar krigsfara råder så ock då arbetslöshet eller nöd i större omfattning föreligger, må Konungen, där så prövas nödigt, meddela förbud mot bedrivande av detaljhandel eller föreskriva erforderliga inskränkningar däri. I fall varom nu är sagt må ock sådant förordnande, även om det ej kan anses erforderligt för ordningens upprätthållande, meddelas av länsstyrelsen, där Konungen det medgivit.

22 §.

Då så prövas nödigt med hänsyn till att krig eller omedelbar krigsfara råder eller arbetslöshet eller nöd i större omfattning föreligger så ock då särskilda skäl eljest därtill äro, må Konungen meddela förbud mot bedrivande av detaljhandel eller föreskriva erforderliga inskränkningar däri. I fall varom nu är sagt må ock sådant förordnande, även om det ej kan anses erforderligt för ordningens upprätthållande, meddelas av länsstyrelsen, där Konungen det medgivit.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Till utskottets behandling hade överlämnats den i anledning av propositionen väckta motionen II: 585 av herrar *Fahlman* och *Holmström*, vari hemställts, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 343».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 585 av herrar *Fahlman* och *Holmström*, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 343 med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 kap. 22 § förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bärq*, *Elon Andersson*, *Björnsson*, *Björklund*, *Olsson* i Gävle, *Orgård*, *Nilsson* i Kristinehamn, *Fröderberg* och *Vigelsbo*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 343 och med avslag å

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
motionen II: 585 av herrar Fahlman och Holmström, antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 kap. 22 § förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Det har framför allt utanför riksdagen under de senaste veckorna framgått, att man betraktar det spörsmål, som kammaren nu går att taga ställning till, såsom en mycket stor fråga. Jag såg t. o. m. en tidning, som under gårdagen förklarade, att denna fråga kommer att överskugga allt annat på riksdagens dagordning i dag. Jag hoppas, herr talman, att det är en uppfattning, som inte finns i detta hus, ty i realiteten är det ingalunda på det sättet. Jag tror inte att det tjänar något som helst ändamål vare sig för dem, som ansluta sig till den kungl. propositionen, eller för dem, som stå bakom bevillningsutskottsmajoritetens förslag, att föra in debatten på dessa vägar. Det är enligt min uppfattning mycket klokare att betrakta hela den här föreliggande frågan som den praktiska fråga den är och därefter lämpa diskussionen.

När vi 1941 beslöto att göra hemställan till Kungl. Maj:t om vissa begränsningar, när det gäller utminuterung av rusdrycker, så voro vi lika litet eniga som vi äro i dag. Man diskuterade den gången, huruvida de åtgärder, som bevillningsutskottet då föreslog och till vilka riksdagens båda kamrar anslöto sig, voro erforderliga och om de inte komme att innebära ett ingrepp i den nyss genomförda, vid 1937 års riksdag beslutade stora reformen av vår rusdryckslagstiftning. Det som den gången uppbar majoriteten — och den var ju i denna kammare synnerligen stor — var hänvisningen till hela det läge, som rådde i landet, kanske inte minst med hänsyn till efterhandsinköpen och denna sprits användande bland de inkallade. När man försöker summera ihop resultatet av vad som skedde 1941 och vad som hänt under de gångna åren kan man nog säga sig, att man har anledning till tveksamhet, huruvida åtgärderna fyllt det ändamål, till vilket man år 1941 syftade åtminstone på visst håll, där man var livligast intresserad.

Men, herr talman, jag tycker att bevillningsutskottet gör det en liten smula för lätt för sig, när det bara konstaterar — det kunna också reservanterna ansluta sig till — att resultatet inte torde ha motsvarat förväntningarna. Vi sätta emellertid ett stort frågetecken där och spörja oss, om det överhuvud taget är någon som vet, i vilket läge vi skulle ha befunnit oss om inte dessa inskränkningar hade kommit till stånd i det läget, när hundratusentals män lågo inkallade och klädda i uniform. Nu ha de skäl, som förelågo 1941, bragts ur världen. Man kan nog säga, att grundvalen för riksdagsbeslutet 1941 icke längre föreligger, och man skulle ju då kunnat tänka sig, att det riktigaste hade varit att Kungl. Maj:t helt enkelt själv utan vidare hade löst detta spörsmål genom att upphäva kungörelsen av 1941 och därmed åstadkommit en klar återgång till 1938 års författning. Emellertid har Kungl. Maj:t i stället valt en annan väg. Man har, såsom finansministern motiverar det, icke under de långtifrån normala förhållanden, som äro rådande både i vårt land och i världen, velat utan vidare ta detta upphävande såsom något givet, utan man har hemställt att riksdagen skulle gå med på att bemyndiga Kungl. Maj:t att alltfört fastställa, att taket i vår rusdrycksförsäljningsförordning skall vara de tre literna.

När man, herr talman, tar del av vad utskottet här skriver på sidan 8, bringas man ju närmast — vilken uppfattning man än må ha om fullmakter och bemyndiganden — att tro, att Kungl. Maj:t är i färd med att sätta rätts-säkerheten i detta land i fara, att det här skulle gälla ett ingrepp på mycket

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
lång sikt för att få riksdagen satt ur spelet och förhindra den från medverkan vid sådan lagstiftning. Jag måste, ehuru jag nog i åtskilligt delar uppfattningen om fullmakter och bemyndiganden, dock fästa uppmärksamheten på att det här är frågan om en tillfällig anordning för att utsträcka giltigheten av vad som gällt under de senaste fem åren under den tid man prövar linjerna för det framtida ordnandet av vår lagstiftning på detta område. Nog tycker jag, herr talman, att det skulle ha klätt bevillningsutskottet om det varit en liten smula mera lågmält på den punkten.

Det är ingen av reservanterna, som förnekar att 1941 års kungörelse framför allt genom de generella nedsättningarna vållat irritation. Det har särskilt efter krigets slut varit förhållandet, och det har uti utskottet lämnats klara verba på sådana förhållanden, som det bör vara oss alla angeläget att bringa ur världen. Det är inte i fråga om taket, som irritationen har något särskilt berättigande. I fråga om de fyra literna är det ju de facto på det sättet, att de som förut hade rätt till dem inte utgjorde mer än 16 procent, och dessa 16 procent voro ju i stort sett lokaliserade till de större städerna. Detta är således inte något så stort folkligt problem, som man har velat göra gällande. Var däremot irritationen måste anses vara berättigad är i övriga tilldelningsklasser, således dem som voro under fyra liter vid 1941 års kungörelses ikräftträdande. Med den generella sänkningen följde ju, att de automatiskt följde med på vägen ner, så att den som hade tre liter fick två, och det har sagts att den som hade två fick en. Utskottet har ju upplysts om att man i fråga om dessa personer i många bolag tolkat detta på det sättet, att man inte har ansett sig kunna ta upp till förnyad prövning tilldelningskvantiteten för dessa människor, därför att deras förhållanden icke ha förändrats sedan den generella nedsättningen skedde 1941. På den punkten föreslå reservanterna, att det ifrån riksdagens sida klart skall uttalas, att det när den nya kungörelsen utfärdas icke bör få föreligga några hinder, som utesluta möjligheten för systembolag att ta upp framställningar om en individuell prövning av alla dessa generellt nedsatta tilldelningar. Jag skulle också, herr talman, misstänka att om man i den nya kungörelsen kunde få fram just dessa synpunkter, så skulle det väsentliga av det missnöje och den irritation, som nu är rådande, vara bragt ur världen.

Som ett särskilt argument, som utskottsmajoriteten är mycket intresserad av att understryka, har framhållits av kontrollstyrelsen, att 1944 års nykterhetskommitté skulle ha särskilt gagn av om man nu genomförde denna anordning och således, innan man tog ställning till de nya linjerna för vår nykterhetspolitik, kunde få erfarenheter av fyra liters tilldelning.

Ja, herr talman, jag ber om ursäkt för att jag frågar, vem som har inbillat kontrollstyrelsen detta? 1944 års nykterhetskommitté är ju ändå inte sammansatt av folk som äro födda under det att 1941 års kungörelse har gällt, utan de levde också före 1941 års kungörelse, då ju fyra liters tilldelning ingalunda var något okänt i de flesta systembolag i detta land. Det finns således ur dessa synpunkter — att man skulle underlätta ståndpunktstagandet till den framtida nykterhetslagstiftningen — inget som helst skäl av det slag, som kontrollstyrelsen här har anfört.

Jag skulle också i detta sammanhang vilja säga, att de stora undersökningar, som nu stå inför sitt igångsättande och som enligt min personliga uppfattning komma att bli avgörande för 1944 års nykterhetskommittés ställningstagande, måste bygga på erfarenheter från 1945 och 1946, såvida det inte är meningen att man skall skjuta upp detta ståndpunktstagande ytterligare några år över 1950. Jag tror således inte att det finns någon anledning för andra kammaren att falla för det argumentet, att man 1947 måste ha

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförelöningen. (Forts.)
erfarenheter av fyra liters tilldelning för att man skulle kunna tänka sig att få en förnuftig rusdryckslagstiftning i framtiden.

Det som har varit avgörande för reservanternas är inte, att detta är en stor fråga eller en liten fråga. När regeringen av nykterhetspolitiska skäl och med hänsyn till att vi dock inte återvänt till normala förhållanden begärt att tills vidare få behålla de senaste årens bestämmelser, ha vi inte som utskottet ansett oss kunna vifta bort denna framställning med att säga — som utskottet ju i realiteten säger fast med andra ord — att »brännvinspotatisen kan inte användas för att lindra någon nöd i Europa». Vi ha ansett att man, när Kungl. Maj:t ställt en sådan propå, vilken ståndpunkt man än intar i sakfrågan »tre eller fyra liter», inte bör tappa bort, att det finns åtskilliga psykologiska skäl, som spela in i detta sammanhang.

När vi reservanter vägt skälen för och emot Kungl. Maj:ts förslag — jag erkänner gärna, att det finns skäl som tala emot det — ha vi i nuvarande läge ansett att skälen för det kungliga förslaget väga tyngst. Jag har därför, herr talman, med vad jag här har anfört velat hemställa om bifall till reservationen, vilket är detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Lövgren: Herr talman! När detta provisorium infördes 1941, tillhörde jag reservanternas, och det berodde på att jag var övertygad om att det icke skulle ha någon verklig nykterhetseffekt och att det i en tid med den relativt rikliga penningtillgång, som rådde under krigsåren, och med stora statsutgifter inte var ur vägen om man bibehöll den gamla ordningen, som justerats så sent som 1938. När vi nu se på utbytet, äro både majoriteten och reservanternas på det klara med att provisoriet inte har medfört någon förbättring i nykterhetstillståndet. Reservanternas säga själva i det förslag till motivering, som de ge: »Enligt utskottets mening har resultatet av 1941 års inskränkningar i detaljhandeln med rusdrycker icke blivit det som därmed åsyftats.» Ett klarare underkännande av provisoriet kan man ju inte gärna få. De fortsätta visserligen senare och säga: »Hur förhållandena skulle ha gestaltat sig, om dessa inskränkningar icke tillkommit, undandrar sig däremot nu varje bedömande.»

Jag tror inte, att det undandrar sig varje bedömande. Det finns nämligen en del statistik, som förtjänar att beaktas i detta sammanhang. Antalet motböcker var 1938 1 432 000 stycken. 1941 hade det stigit till 1 519 000, men nu är det uppe i 1 730 000 stycken. Motboksantalet har med all sannolikhet rönt en icke obetydlig påverkan av provisoriet. Det har medfört att folk, som förut inte hämtat ut motbok, animerats att göra det, och det höga priset på restaurangspriten har gjort motboksspriten så mycket begärligare. Men om man ser på statistiken för restaurangutskänknings så finner man, att den har stigit med över 1 miljon liter sedan provisoriet tillkom, och ser man på statistiken för starkviner, som ju i hög grad få utgöra ersättning för den fjärde litern, så finner man att vi från 1 998 000 volymliter starkviner 1941 ha kommit upp till 4 746 000 liter under 1945. För de första nio månaderna i år är siffran 3 746 000 liter, och vi komma sannolikt att nå över 5 miljoner liter starkvin, när vi summera ner för hela året 1946.

Herr talman, jag kan på grundval av dessa statistiska uppgifter inte komma till något annat resultat än att provisoriet har medfört en stimulans till ökat uttagande av motböcker, och det tycker jag är en sak som nykterhetsfolket inte borde se med blida ögon, eftersom ju den, som har uttagit en motbok hos systemet, sedan är praktiskt taget omöjlig att organisera i nykterhetsrörelsen. Man spärrar alltså faktiskt möjligheterna att rekrytera nykterhetsrörelsen genom motböckerna.

Starkvinsförelöningen har svällt ut på senare tid och fortsätter att svälla,

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
och jag måste tolka det som en följd av provisoriet. Då kommer någon och säger att vi 1938 voro uppe i en försäljning av 4 miljoner liter starkviner, men jag fäster uppmärksamheten på att prisförhöjningarna sedan dess ha varit sådana, att de borde varit rent prohibitiva, om inte starkvinet fått uppgiften att ersätta den sprit, som man inte kunde komma i besittning av.

Nu vill man inte tillerkänna den illegala trafiken någon stor betydelse. Faktum är emellertid att kontrollstyrelsen har rätt, när den pekar på en tendens till ökad hembränning och ökad smuggling, och jag tror att om man med ett alltför restriktivt system ökar den illegala trafiken, så gör man därmed en oändligt mycket större skada än om man är relativt liberal.

Men, herr talman, min reservation är ändock förnämligast motiverad ur en annan synpunkt. När provisoriet infördes var det krig och krigsfara och nöd och arbetslöshet, som angavos som motiv för inskränkningar. Nu ha dessa skäl bortfallit. Nu ha vi full sysselsättning och riklig penningtillgång och fred, sådan den nu är, och då vänder man på kakan och säger: »Nu är den goda penningtillgången orsaken till att vi behöva provisoriet.» Men, herr talman, när skall man under sådan förhållanden komma fram till tider, då provisoriet kan avskaffas? Om det inte kan avskaffas när det är dåliga tider, ty då äro de dåliga tiderna motivering, och inte kan avskaffas när det blir goda tider, ty då äro de goda tiderna motivering, när skall man då komma tillbaka till den lagstiftning, som vi hade och som vi justerade så sent som 1938? Folk begriper inte sådana motiveringar för bibehållande av provisorier i lagstiftningen, och därför tror jag, att vi göra oss alla en tjänst genom att återgå till det som gällde före 1941, sedan de skäl fullkomligt ha bortfallit som motiverade införandet av provisoriet då.

Jag skall inte orda så mycket om fullmakten. Jag tror inte, att den nuvarande finansministern kommer att missbruka den, men man vet ju inte vad som kunde hända, om man t. ex. fick en folkpartistisk finansminister. Vidare är det ju uppenbart, att provisoriet kommer att bestå till in på 1950-talet, om man godkänner det i dess nya gestaltning i dag. Ty nykterhetskommittén kommer ju ännu inte på lång tid fram med sitt betänkande, och sedan skall det remitteras ut till alla möjliga myndigheter, så jag föreställer mig att det ännu dröjer minst fyra eller fem år innan vi få en ny nykterhetslagstiftning. Därför förefaller det mig som om det vore skäl att nu låta provisoriet falla.

Ja, man har ju också motiverat provisoriet med den nöd, som råder ute i Europa. Det gläder mig, att representanten för reservanterna inte betraktade det som något fullgott skäl. Det är överhuvud taget inget skäl. Ty om det är riktigt som jag tror, så offrar vårt folk lika mycket pengar nu på restaurangbesök, på ökade inköp av starkviner, på illegal sprit, som det skulle offra om provisoriet bortföle och det finge tillbaka de tre eller fyra litrarna. Och en sak är ju under alla förhållanden påtaglig: att man inte kan lindra nöden i Europa genom ökad konsumtion av starkviner.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hagberg i Malmö: Herr talman! Herr Olsson i Gävle började sitt anförande med att förklara, att denna fråga förvisso icke är en stor fråga. Jag vill med anledning därav gärna säga, att för mig är detta dock en ganska stor fråga, icke i den del som gäller spörsmålet, huruvida den maximala tilldelningen skall utgöra fyra eller tre liter i månaden, men i den del som gäller spörsmålet, huruvida riksdagen skall hävda sin ställning gentemot Kungl. Maj:t eller om riksdagen skall ge en ny, väsentligt utvidgad och icke tids-

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
begränsad fullmakt till Kungl. Maj:t att efter eget gottfinnande administrera dessa ting utan riksdagens hörande. Detta är för mig det väsentliga i detta problem.

Innan jag går in på fullmaktsfrågan, skulle jag emellertid närmast i anslutning till herr Olssons i Gävle anförande vilja säga några ord om den nykterhetspolitiska sidan av saken.

Det var för mig intressant och värdefullt att höra, att herr Olsson i Gävle nu ansåg sig kunna konstatera, att anledning till tveksamhet föreligger, huruvida restriktionerna av år 1941 fyllt det ändamål, till vilket man syftade. Det är särskilt värdefullt för mig att erfara detta, då jag tillhör dem, som efter fattig förmåga talade emot provisoriet av 1941. Jag var nämligen av den uppfattningen, att det mycket beklagliga tillstånd ur nykterhetssynpunkt, som då rådde, icke kunde bemästras genom att man tog nya steg på förbudsvägen och införde nya restriktioner. Det då rådande tillståndet hade sin grund i den abnorma krigsmentaliteten, i den nöjeslystnad och allt dylikt, som följer i krigets spår, d. v. s. i företeelser av mental art, som icke äro åtkomliga för några restriktioner. Tyvärr har jag blivit mer än sannspådd härvidlag. Vi införde provisoriet. Vad hände? Jo, fyllersiffrorna stego. Vi införde år 1943 en ny skärpt beskattning. Vad hände? Jo, fyllersiffrorna stego.

Vi måste, mina damer och herrar, konstatera ett fullständigt misslyckande för hela den restriktionspolitik, som förts under kriget, och detta därför att vi utgingo från felaktiga förutsättningar. Vi utgingo från att vi med sådana restriktioner skulle kunna komma åt krigsmentaliteten, vilket var omöjligt.

Nu har emellertid det intressanta inträffat, att fyllersiffrorna — det är ju den barometer, som vi härvidlag ha att rätta oss efter — börjat kontinuerligt falla, sedan kriget upphörde. Jag hänvisar kammarens ledamöter till de uttalanden rörande denna sak, som kontrollstyrelsen har gjort. Vad säger oss då detta intressanta faktum? Jo, naturligtvis att i och med att kriget har avslutats, har den speciella, egendomliga mentalitet, som varit för handen under krigsåren, delvis försvunnit, och detta har tagit sig det synnerligen glädjande uttrycket, att fyllersiffrorna nu börjat sjunka och, såvitt man kan förstå, definitivt sjunka.

För att sedan övergå till fullmaktsfrågan, vilken för mig, såsom jag redan antytt, herr talman, är det väsentliga i detta problem, vill jag säga, att enligt min uppfattning är det någonting ganska anmärkningsvärt, som här från Kungl. Maj:ts sida ifrågasättes. Kungl. Maj:t fick genom provisoriet av 1941 en fullmakt, som finnes uttryckt i 3 kap. 22 § av rusdrycksförordningen. Denna fullmakt var, såsom större delen av de fullmakter, som riksdagen distribuerade under kriget, motiverad med att krig eller omedelbar krigsfara rådde eller att arbetslöshet eller nöd i större omfattning förelåg. Vi voro ju under krigsåren av nära till hands liggande skäl nödsakade att i dylika former till Kungl. Maj:t i mycket vid omfattning delegera riksdagens beslutanderätt.

Nu önskar finansministern emellertid icke blott att få denna av krigsförhållandena motiverade fullmakt permanentad, utan han önskar därtill erhålla den väsentligt utvidgad. Det föreslås nämligen i ett tillägg till 22 § utöver motiven krig eller omedelbar krigsfara eller arbetslöshet eller nöd i större omfattning följande motiv: »så ock då särskilda skäl eljest därtill äro». Detta kan omöjligen tolkas på annat sätt än att Kungl. Maj:t får en utomordentligt vidsträckt fullmakt att med åsidosättande av gällande föreskrifter i rusdrycksförsäljningsförordningen själv besluta i hithörande frågor.

Nu kan man naturligtvis, såsom också är gjort här, säga att finansministern handlar väl inte så dåraktigt i dessa ting, att han vidtar åtgärder, som skulle stöta mot en enhällig opinion i riksdagen. Nej, det vill jag gärna hoppas, men

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
man vet ju inte, hur förhållandena politiskt sett kunna utveckla sig, och har man givit en fullmakt, kan det vara mycket svårt att ta den tillbaka. Det kan tänkas en departementschef, vilken i kraft av denna fullmakt vidtar åtgärder, som riksdagen inte gillar men som riksdagen har utomordentligt svårt att göra någonting åt, när riksdagen befinner sig i ett tvångsläge.

Frågan gäller alltså, om riksdagen åtminstone temporärt skall överlåta åt regeringen att fatta beslut i en angelägenhet, som riksdagen tidigare själv reglerat. Man skulle också — jag skall gärna medge det — något litet kunna tillspetsa frågeställningen sålunda: skall riksdagen eller regeringen bestämma i här föreliggande spörsmål?

Det fullmaktssystem, som vi ha haft under krigsåren, kan ha varit betingat av då rådande förhållanden, men vi måste alla vara ense därom, att detta fullmaktssystem icke är förenligt med gällande grundlag och författning. Före kriget förekom det praktiskt taget inte några sådana fullmakter, med ett enda undantag, nämligen den s. k. tullfullmakten. Men denna fullmakt var ju motiverad på ett alldeles särskilt sätt, i det att den gav regeringen möjlighet att i en snabbt uppkommande situation vid förhandlingar om handelsavtal med främmande makter, och utan möjlighet måhända att vid tidpunkten i fråga rådfråga riksdagen, handla så som ögonblicket krävde. Några dylika motiv kunna omöjligan anföras till förmån för den här föreliggande fullmakten, ty skiftningarna i läget på detta område kunna rimligen inte inträffa så snabbt och så oförberett, att inte Kungl. Maj:t skulle kunna konsultera riksdagen, innan Kungl. Maj:t ginge att fatta beslut i den ena eller andra riktningen.

Finansministern har själv — det bör påpekas — konstaterat, att underlaget för fullmakten icke längre föreligger. Förhållandena ge inte relevans för fullmakten — finansministern tänker då på krig eller omedelbar krigsfara eller arbetslöshet eller nöd i större omfattning — och för att, om möjligt, komma över till förhållanden, som kunna i någon mån anses relevanta, föreslår finansministern riksdagen att i 22 § infoga orden »så ock då särskilda skäl eljest därtill äro».

Vilka skulle då dessa särskilda skäl vara? Jag lyssnade med stort intresse till herr Olssons i Gävle anförande, ty jag trodde att han skulle försöka ange, vilka särskilda skäl det skulle kunna vara, som skulle motivera fullmakten. Jag måste emellertid uppriktigt säga, att jag kunde inte ur herr Olssons i Gävle anförande få fram ett enda sådant skäl. Har han kunnat peka på att nykterhetstillståndet försämrats? Nej, självfallet inte, eftersom det inte försämrats, utan, i den mån vi nu få tro kontrollstyrelsen, förbättrats. Man har talat om nöden i Europa. Förvisso behjärta vi alla i denna församling nöden i Europa, men man kan ju svärigen via den svenska restriktionslagstiftningen göra någon insats till dess avhjälpande. Reservanterna äro ju också — det skall jag gärna gottskriva dem — medvetna därom och mena, att detta motiv inte skall tagas så bokstavligt, som finansministern synbarligen har gjort, utan mera får betraktas ur vad de kalla psykologiska synpunkter.

Jag vill också för kammarens ledamöter med styrka framhålla, att inte heller reservanterna äro så entusiastiska för att ge Kungl. Maj:t det bemyndigande, som det här gäller. Även reservanterna säga, att »principiella invändningar givetvis kunna resas mot att riksdagen genom ett bemyndigande överlåter sin beslutanderätt till Kungl. Maj:t». Men så söker man lugna sina farhågor med ett påpekande av följande lydelse: »Det bemyndigande, varom här är fråga, torde dock enligt utskottets mening icke vara av den betydelse, att riksdagen bör av principiella skäl motsätta sig detsamma.»

Såvitt jag kan förstå, är emellertid detta ett bemyndigande av synnerligen stor betydelse, då det, såsom jag redan har påpekat, lägger i Kungl. Maj:ts

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
hand den fulla rätten att administrera hela detta område utan riksdagens hörande.

Nu mena reservanterna, att om inte det skälet håller, skulle man kunna peka på att här endast avses en tillfällig anordning. Vad menas då med tillfällig anordning? Reservanterna avse, föreställer jag mig, med detta till uttryck »tillfällig anordning», att fullmakten inte skall gälla längre än till dess riksdagen blir i tillfälle att fatta beslut om den nya rusdrycksförsäljningslagstiftning, som en gång skall komma som resultat av det inom 1944 års nykterhetskommitté nu pågående arbetet. Men när kan riksdagen, herr talman, bli i tillfälle att fatta ett sådant beslut? Jag tror inte, att jag begär någon indiskretion, om jag omnämner att enligt den tidtabell, som nykterhetskommittén uppgjort för sitt arbete, torde kommitténs betänkande icke kunna bli färdigställt förrän någon gång vid årsskiftet 1949/50. Därefter skall det givetvis bli ett mycket omfattande remissförfarande, och så skall Kungl. Maj:t överväga, huruvida det skall göras någon proposition. Kommer det en proposition, kommer den väl tidigast till 1951 års riksdag.

Den fullmakt, som vi nu skulle lämna, skulle sålunda komma att gälla under en ganska avsevärd tidrymd framåt, och det är ett arrangemang, som jag för min del inte vara med om. Jag anser att tiden nu bör vara inne för riksdagen att undan för undan taga tillbaka alla dessa fullmakter, som man under krigets tryck varit nödsakad att lämna Kungl. Maj:t. Tiden bör vara inne för riksdagen att återställa sitt konstitutionella förhållande till regeringen och inte att ytterligare utbygga det, på sätt som här föreslås från Kungl. Maj:ts sida.

Det är sådana skäl, som för mig ha varit de väsentligen avgörande, när jag har tagit ståndpunkt till den föreliggande frågan.

Jag kan inte hjälpa, att jag blev en smula överraskad, när jag nödgades konstatera, att bevillningsutskottet inte kunde ena sig i fullmaktsfrågan. Bevillningsutskottet hade ju för kort tid sedan att behandla ett annat ärende, som principiellt sett låg på samma plan som detta. Det var, såsom kammarens ledamöter helt säkert inse, frågan om kaffeskatten. I detta fall hade det ju också ifrågasatts att tillstålla Kungl. Maj:t en fullmakt att efter behag behandla denna skattefråga. Men bevillningsutskottet hyste stora betänkligheter och avstyrkte enhälligt bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna del. Finansministern accepterade ju också detta, och kammaren beslöt enhälligt vägra Kungl. Maj:t denna fullmakt.

Jag kan inte se, att det råder någon som helst principiell skiljaktighet mellan dessa båda fullmaktsfrågor. Det gäller i båda fallen att bevaka riksdagens rätt gentemot Kungl. Maj:t. Läger man ett konstitutionellt betraktelsesätt på fullmaktsfrågan, när det gäller kaffeskatten, måste man självfallet lägga samma konstitutionella betraktelsesätt på den fullmaktsfråga, som vi här ha att behandla.

Nu äro ju även inom herr Olssons i Gävle meningsriktning åsikterna delade i detta spörsmål. Jag har med stort intresse läst uttalanden i en hel del socialdemokratiska tidningar, varav framgår att dessa tidningar se på saken ungefär på samma sätt som jag. För dem är inte frågan om den fjärde literen det väsentliga. I det fallet äro ju för övrigt både reservanterna och majoriteten inom utskottet ense, nämligen därom att nykterhetstillståndet sannolikt inte påverkas vare sig i positiv eller negativ riktning av om det blir en fjärde liter eller ej. Detta är nog en ganska sekundär omständighet.

I de tidningsuttalanden på socialdemokratiskt håll, som jag syftar på, har man i stället, på samma sätt som jag här försökt göra, fört fram den principiella frågan i första linjen. Jag kan inte underlåta att citera vad exempelvis

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)

Afton-Tidningen skriver i gårdagens nummer, där man rörande sakens formella sida förklarar, att »utskottsmajoriteten utan tvivel har en stark ståndpunkt. Krigets fullmaktslagstiftning bör naturligtvis snarast avvecklas.» Jag anser, att detta uttalande av Afton-Tidningen är riktigt, och jag har här även uttalanden i andra socialdemokratiska tidningar, som gå i samma riktning. En tidning skriver sålunda: »Riksdagen bör inte i onödan avstå från sina gamla befogenheter och därmed inför såväl regering som folk försvaga sin konstitutionella rätt.»

Det är, herr talman, nog dessa ting, som det här ytterst gäller. Det är icke i första hand fråga om den fjärde litern. Jag vill ge herr Olsson i Gävle rätt däri, att den agitation, som flerstädes utanför detta hus har satts i scen kring detta spörsmål, har tagit formen av en diskussion för eller emot den fjärde litern. Men detta är icke det väsentliga, utan det väsentliga för mig, och jag hoppas rätt många i denna kammare, är frågan om fullmakten. Vi böra — jag vill understryka det ännu en gång, innan jag slutar — från riksdagens sida se till att återställa ett normalt, i grundlagen angivet förhållande mellan riksdagen och Kungl. Maj:t.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Dickson*.

Herr *Olsson* i Gävle, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade:

Herr talman! Till den siste ärade talaren vill jag bara säga, att det är nog en liten smula skillnad mellan fullmakten rörande beskattningsrätten och den här ifrågavarande fullmakten.

Sedan vill jag framhålla, att fullmakten i sistnämnda hänseende kan ju icke vara något allvarligt problem, då det ju utan tvivel finns möjlighet för varje riksdagsman att varje riksdag aktualisera hela spörsmålet om fullmakt eller icke fullmakt. Jag tror således, att man icke skall göra denna fråga större än vad den är.

Vidare skulle jag i detta sammanhang också vilja stanna vid vad herr Lövgren särskilt starkt underströk och som herr Hagberg i Malmö också snudade vid. Det är visserligen icke någon fara i dag — man misstror icke den nuvarande finansministern — men tänk, om det skulle bli en folkpartistisk finansminister, innan det här är bragt ur världen! Jag är kanske oförhindrad att säga, att det finns även de, som föreställa sig, att en sådan finansminister skulle kunna införa förbud med stöd av den här fullmakten. Jag vill fråga: Varför skola vi måla hin på väggen och röra oss på områden, som höra sagan till? Vi ha ju haft folkpartistiska finansministrar. Vi ha haft Carl Gustaf Ekman och Hamrin, och vi ha haft en folkpartistisk kommunikationsminister, som hette Andersson i Rasjön. Om herrarna tittade efter, om de på denna punkt på något sätt ha varit annorlunda än de andra, så skulle det kanske vara hälsosamt. Jag tror, att de komma att bli precis lika försiktiga som den nuvarande finansministern.

Herr *Hagberg* i Malmö erhöll jämväl på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Det är alldeles riktigt, herr Olsson, att vilken riksdagsman som helst kan kräva en sådan fullmakt avskaffad. Men som jag påpekade kan en finansminister med en sådan fullmakt i handen ha vidtagit sådana åtgöranden, att riksdagen befinner sig i ett tvångsläge och i följd därav är urständsatt att företaga korrigeringar i detta hänsende. Jag vill också påpeka, att finansministern kunnat gå en annan väg, om han ville permanenta provisoriet. Han hade kunnat föreslå riksdagen att företaga erforderlig ändring i 4 kap. 4 § rusdrycksförsäljningsförordningen. Det hade varit en myc-

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
ket enklare utväg, som ingen kunnat göra någon erinran emot, än att gå denna krokväg och begära fullmakt.

Härpå yttrade:

Herr **Johnsson** i Stockholm: Herr talman! Jag skall icke belasta riksdagsprotokollet med något längre yttrande. Jag tror, att i stort sett är allt väsentligt som kan sägas både för och emot redan sagt i denna fråga.

Jag tillåter mig bara att avge en deklARATION, och jag tror, att bakom denna deklARATION står åtminstone de kristna samfundens nykterhetsrörelse, som jag har äran representera. Överhuvud taget är det från mina utgångspunkter sett otillfredsställande, att sprit tillhandahålles i samhället på sådant sätt, att den kan tjäna berusningssyfte och därmed åstadkomma så stora skadeverkningar, som den faktiskt gör. Riksdagen bör därför enligt min mening icke företaga sig något som kan ge sanktion åt den föreställningen, att det är önskvärt med mera sprit. Riksdagen bör säga ifrån, att vi icke önska någon ny alkoholvanebildning bland ungdomen. Vi önska ingen nyrekrytering av alkoholister, inga nya hem, där barn växa upp i otrygghet under dåligt föredöme.

Kontrollstyrelsen beräknar, att höjning av maximitilldelningen till fyra liter skulle innebära en ökning av spritkonsumtionen med minst två miljoner liter per år. För min personliga del tror jag, att det är räknat åtskilligt i underkant. Men även om vi stanna inför denna siffra uppstår frågan: Vad betyder två miljoner mera sprit konsumerad per år? För det första betyder det väl, att 20 miljoner kronor till ingen nytta plockas ur huvudsakligen de ekonomiskt svagares fickor. Vidare innebär det förlorade arbetsdagar, som kanske också kunna räknas i miljoner, och i varje fall väsentligt minskad arbetsproduktion och detta i en tid, då vi behöva ta vara på varje gnutta arbetskraft. Två miljoner sprit utöver de miljoner vårt folk redan dricker betyder skadeverkningar till liv och hälsa, på karaktären för barn och ungdom, som icke kunna överblickas.

Skulle det alltså vara på det sättet, att vi genom att rösta för den kungl. propositionen kunna förhindra, att två miljoner liter sprit flöda ut till svenska folket, vore det ett brott, om riksdagen icke ville vara med om detta. Jag förstår alla de här uppställda motargumenten. En del äro sakligt starka. Många ha mycket liten tyngd. Och den agitation, som de sista dagarna förts i pressen för den fjärde literns återvändande, är förvisso ett utomordentligt exempel på vad psykologien kallar för »motivförskjutning». Man anger ett vackert motiv för en dubiös sakinställning. Vad är det, som säger, att just fyra liter är det rätta quantum satis? När folk nu i fem år vant sig vid tre liter som maximum, varför kan det då icke förbli vid det? Vi äro väl icke på något sätt trollbundna vid fyrtalet. Jag frågar mig i likhet med herr Olsson i Gävle, varför nykterhetskommittén skulle behöva veta, hur svenska folket klarar sig just med fyra liter. Skulle det redan nu vara meningen att fastslå, att fyra liter är vad en riktig svensk behöver för att bevara sin värdighet?

Herr Lövgren anförde, att ökningen i motböckernas antal skulle till stor del vara att tillskriva nedsättningen av maximitilldelningen till tre liter. Jag tillåter mig verkligen att fråga, hur man kan veta det. Skulle denna ökning ha uteblivit, om högsta ransonen varit fyra liter? Jag tror, att man här haft att räkna med psykologiska faktorer av helt annat slag. När herr Hagberg i Malmö kunde konstatera, att fyllerisiffrorna fallit, fastän vi fortfarande ha 3-litersgränsen, är det ju ett talande skäl för att bibehålla den nuvarande tilldelningen, tills man kanske kan finna ett helt nytt system, som bättre tillgodoser psykologiska och andra synpunkter.

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförelörden. (Forts.)

Jag kan betyga, att jag är lika angelägen som herr Hagberg i Malmö och bevillningsutskottets majoritet om att riksdagen icke skall på regeringen överlåta något av den lagenliga beslutanderätt, som tillkommer riksdagen. Jag vill emellertid i likhet med herr Olsson i Gävle betyga, att det synes mig här icke föreligga någon som helst risk. Skulle finansministern och regeringen företaga sig något, som på ett verkligt kännbart sätt sårade svenskens frihetskärlek, skulle det väl bli ett larm och uppror i detta land, som vi icke skådat maken till sedan Dackefejdens dagar. En regering, som gärna vill sitta, skulle icke tillåta sig något sådant.

Jag tror icke heller man behöver vara rädd för att en folkpartistisk regering härvidlag skulle göra sig skyldig till något övergrepp. Dessutom låter det som om man vore rädd för att folkpartiet ganska snart skulle komma till regeringsmakten, vilket det väl icke är någon större risk för. Jag vill också säga, att om det skulle visa sig olämpligt att ha givit regeringen denna fullmakt, kan jag icke förstå, att riksdagen därigenom någonsin skulle kunna komma att befinna sig i en sådan tvångssituation, att den icke skulle kunna återkalla den efter en motion av herrar Fahlman och Holmström eller någon annan. Jag tror, herr talman, att från majoriteten av vårt folk — i varje fall från dem, som riksdagen främst bör taga hänsyn till i denna sak, nämligen dem, som lida under den redan alltför stora spritkonsumtionen i riket — går ett tack till finansministern, att han har vågat trotsa mycket starka intressen och affekter. Jag tror att det är mycket stora skaror betungade människor som se mot riksdagen i dag och vänta, att dess beslut skall gå mot förslaget om höjning av maximitilldelningen till fyra liter.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Stjärne*.

Herr Nilsson i Kristinehamn: Herr talman! Jag har tillsammans med ett par andra ledamöter av bevillningsutskottet anslutit mig till reservationen, närmast med anledning av att utskottets övriga reservanter kunnat vara med om att medverka till en uppmjukning av den kungl. kungörelsen av år 1941, som reglerar dessa inskränkningar. Jag vill fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet på att om denna reservation bifalles, så innebär det i realiteten, att vi återgå till förkrigstidens ordning till icke mindre än 84 %. Det är nämligen, enligt vad kontrollstyrelsen upplyst, icke mer än 16 % av landets motboksinnehavare, som ha den högsta tilldelningen, nämligen fyra liter, och den inskränkning därutöver, som 1941 års kungörelse föreskriver, nämligen nedskärning från tre liter till två liter, kommer, om reservationen bifalles, att försvinna.

Det är denna sista nedskärning, den generella nedskärningen ifrån tre till två liter, som vållat den största irritationen och gjort, att även systembolagsfolket i mycket stor utsträckning numera kräver en revision av 1941 års kungörelse. Ju längre tiden har gått desto orimligare har det nämligen visat sig, att medborgare, som 1941 generellt fingo sin ranson nedskuren från tre liter till två liter, icke skulle kunna erhålla en förhöjd tilldelning, därest de icke kunde åberopa några mycket väsentligt ändrade levnadsförhållanden som stöd för sitt yrkande. Det har ju nämligen lett till att alla de, som 1941 befunno sig i 40—45-årsaldern och som då redan voro gifta och nått slutstationen i fråga om inkomster och dylikt, icke ha kunnat erhålla någon ändring i sin tilldelning, under det att alla de, som befunno sig i eller under 30-årsaldern och som sedan ha kunnat åberopa dels en högre levnadsålder, dels att de ingått äktenskap och vidare att de eventuellt nått en mer inkomstbringande ekonomisk ställning ha tack vare kungörelsens ordalydelse och de kommentarer som gjorts

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
till kungörelsen av kontrollmyndigheterna kunnat beredas högre tilldelning. Det är klart, att sådana förhållanden leda till irritation. Irritationen kan också utläsas i de ökade besvären i spritmålen. Kontrollstyrelsen uppger, att under det att man 1940 icke hade mer än 48 besvärsärenden i sådana här frågor, ha dessa år 1944 stegrats till 379 och år 1945 till 424.

Det är alltså ett område, där krånglet har blommat alldeles särskilt flagrant under krigsåren, och jag har för min del verkligen ansett, att det finns särskild anledning för riksdagen att försöka råda bot för det genom att få bort den generella nedskärningen ifrån tre till två liter och skapa en ordning, där visserligen tre liter bleve toppen, alltså den högsta medgivna tilldelningen, men där kontrollmyndigheterna ha möjlighet att individuellt anpassa tilldelningen för olika slags motboksinnnehavare på det sätt, som rusdrycksförsäljningsförordningen ursprungligen har menat, alltså utan de högst schablonartade inskränkningar, som sedan ha kommit till.

När nu nykterhetsfolket i bevillningsutskottet ansett sig kunna gå med på detta, tycker jag, att vi andra, som icke omfatta nykterhetsfolkets principiella syn på dessa frågor, också skulle kunna gå denna medelväg, så att vi skulle kunna få till stånd ett beslut i denna fråga utan en olustig och, såvitt jag förstår, ganska onödig debatt i riksdagen. Det är anledningen till att jag och ett par stycken av bevillningsutskottets ledamöter ha anslutit oss till reservanternas syn på saken. Naturligtvis kan man, såsom herr Hagberg i Malmö och några andra, göra ett stort nummer av denna fullmakt. Jag vill emellertid fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet på att vi fortfarande ha fullmakter, som ha kommit till under kriget, vilka reglera förhållandena på en mängd områden. Icke i något avseende leva vi ännu, såvitt jag förstår, under normala förhållanden. Vi ha ransoneringar och regleringar när det gäller livsmedel och när det gäller material, praktiskt taget i fråga om allt, som är erforderligt för vår försörjning. Är det då så alldeles nödvändigt att när nu läget är sådant kräva omedelbar återgång till förkrigstidens ordning på detta enda område? Jag har nog en känsla av att när man åberopar principiella synpunkter, både fullmakter överhuvud taget och i detta sammanhang, håller principfastheten på att urarta till någon sorts kverulans, där man försöker med framhävande av dessa synpunkter göra den sidan av saken till det största numret.

Herr Hagberg i Malmö har sagt, att om vi hade velat vara med om att skriva in en bestämmelse om maximitilldelning av tre liter direkt i rusdrycksförsäljningsförordningen, skulle han möjligen kunnat acceptera den tanken. Jag är litet förvånad över det, eftersom jag vet, att herr Hagberg är ledamot av den stora rusdrycksrevisionskommittén. Vore det icke att föregripa kommitténs arbete att här hastigt och lustigt sänka den sedan länge gällande högsta maximitilldelningen, vore det icke en fingervisning åt rusdrycksrevisionskommittén att riksdagen väntar sig en sådan generell nedskärning för framtiden av den högsta tillåtna kvantiteten? När herr Hagberg undrar, hur länge vi skola ha denna provisoriska ordning, ber jag att få säga herr Hagberg, att han är en av dem, som kunna åstadkomma snabbast tänkbara återgång till vad vi kunna kalla normala förhållanden. Om han och hans vänner, herrarna i rusdryckskommittén — det finns visst en dam där också — äro vänliga att raska på, så skola vi ganska snabbt kunna komma tillbaka till en ordning, som något mera närmar sig den, som vi hade före kriget, än som på andra vägar kan vara möjligt.

Jag ber med dessa ord, herr talman — jag anser icke erforderligt att förlänga debatten — få framhålla, att jag tycker, att det vore önskvärt, att man gjorde vad man kunde för att förkorta debatten så mycket som möjligt. Det är väl att antaga, att meningarna äro mycket utpräglade på båda hållen här i kammaren. Jag yrkar bifall till reservationen.

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)

Herr **Fahlman**: Herr talman! I sina försök att finna en argumentering som kunde giva stöd åt finansministerns i propositionen framförda synpunkter ha reservanterna mobiliserat sin mycket goda vilja. Att intrycket av reservationen trots detta icke blivit övertygande, kanske kan bero på att hjärna och förnuft icke tillräckligt ha kunnat samordnas.

Det vi här diskutera är som bekant inte en utan två frågor, nämligen en konstitutionell och en nykterhetspolitisk. Om principerna synes i stort sett enighet råda inom utskottet. Reservanterna säga: »Vad angår det i den förevarande propositionen framlagda förslaget synes det uppenbart, att ett bibehållande eller upphävande av berörda inskränkningar icke gärna kan få något mera avsevärt inflytande på nykterhetstillståndet i landet.»

Vidare anför reservanterna mot kontrollstyrelsens önskemål att ytterligare under något normalår få pröva de i rusdrycksförsäljningsförordningen upptagna tilldelningsbestämmelserna, vilka trädde i kraft den 1 oktober 1938, att detta knappast kan vara av något större värde. Något värde mena alltså reservanterna att en sådan prövning kan ha. Och inför en nykterhetslagstiftning som kan bli en följd av 1944 års nykterhetskommittés arbete bör, synes det mig, ingen åtgärd vara för obetydlig, om den kan bringa större klarhet i och ingiva större respekt för bestämmelserna på ett lagstiftningsområde, där för närvarande mycket övrigt finnes att önska.

Reservanterna ha försökt sig på att tolka departementschefens uttalande i här föreliggande betänkande, som jag skall be att få citera:

»Därtill kommer att det ur allmänna synpunkter icke synes tilltalande att borttaga inskränkningarna i fråga om inköpskvantiteten så länge det nuvarande svåra nödtillståndet är rådande i stora delar av Europa.»

Utskottet säger, att vad departementschefen här åsyftar är den rent psykologiska betydelse, som ett upphävande av denna inskränkning skulle få. Det är kanske riktigt som reservanterna säga, att ett begränsande kan ha en viss psykologisk betydelse. Men låt oss se om vi icke genom att återgå till bestämmelserna före 1941 kunna bidra till att lindra nödtillståndet ute i Europa. Med all säkerhet kommer det under lång tid ännu att ställas stora anspråk på vårt lands förmåga att hjälpa. Och även om några sådana anspråk icke komma att resas, så få vi alltid räkna med att någon inflytelserik och givmild person avger ett löfte om hjälp för några miljoner kronor, vilket löfte, hur egendomligt det än kan låta, kan binda riksdagens handlingsfrihet. Nu finns det visserligen flera variationer på begreppet nöd, och inte alltid är nöden av materiellt slag. Men ett bifall till utskottets förslag kommer att tillföra statskassan mellan 15 och 20 miljoner kronor, kanske ändå mera. Denna extra, indirekta skatt kommer att erläggas av de bättre situerade i samhället. Sakkunskapen och utskottet synas vara eniga om att några nykterhetspolitiska skäl av mera vägande natur icke kunna förebringas mot ett borttagande av ifrågavarande inskränkning i lagen. När vi ställas inför kravet på ytterligare hjälp till nödlidande länder i Europa, kan den reserv, som dessa miljoner utgöra, bli en tillgång av betydande värde. Jag har också svårt att föreställa mig, att den psykologiska betydelse som reservanterna tala om icke skulle kunna vändas till sin motsats.

Beträffande den odiskutabelt betydelsefullaste delen av detta frågekomplex, nämligen frågan om fullmakterna, har jag ingen anledning uppehålla mig vid den, utan jag ber att i det sammanhanget få hänvisa till vad herr Hagberg i Malmö yttrat. Jag instämmer till fullo i hans ord där. Reservationen är ett sällsynt svagt aktstycke. Reservanterna ha fört fram sin mening utan kraft och entusiasm, och allt tyder på en ganska svår inre dragkamp.

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförrordningen. (Forts.)

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Fröderberg**: Herr talman! När kriget bröt ut voro vi tvungna att inskränka oss på alla möjliga områden. Den ena varugruppen efter den andra ställdes under ransonering redan 1939—1940, men det dröjde dock två hela år innan det blev motsvarande inskränkningar, när det gällde rusdryckerna. Det var nog många som tyckte — jag hörde själv till dem — att denna inskränkning borde ha kommit redan tidigare. Nu visade ju år 1940 ändå en minskad förbrukning av rusdrycker och ett mindre antal nyutdelade motböcker. Detta har också använts som argument, och man har pekat på att folk alltså av sig själva skulle ha blivit mera nykterhetsintresserade. Men vi få väl i alla fall komma ihåg, att från sista månaden 1939, under hela 1940 samt någon månad in på 1941 var allra största delen av de yngre årsklasserna inkallad till militärtjänst, där de i stor utsträckning lågo vid linjeförband och sålunda icke hade någon möjlighet att komma åt rusdrycker. Inte heller hade de möjligheter att vidtaga de formaliteter, som behövdes för att de skulle kunna få motböcker. När dessa unga årsklasser kommo tillbaka, stegrades både motböckernas antal och spritförbrukningen. Men det är ju givet, att i det antal motböcker, som delats ut under senare år, ingå icke bara de böcker, som normalt skulle ha delats ut under de åren, utan i detta antal äro också inräknade de böcker, som blivit försenade år 1940. Den saken förtjänar att framhållas, när man talar om den ökade motbokstilldelningen under senare år.

Nu är ju kriget över, och man frågar sig på olika områden, när den och den ransoneringen skall upphöra. Jag tycker då det är egendomligt att den vara, som sist lades under ransonering, nu först av alla skall lämnas ut under friare former. Nu har det sagts både av majoriteten och minoriteten inom utskottet, att ett upphävande av inskränkningen i lagen kanske inte har så stor betydelse ur nykterhetssynpunkt och att vi därför icke skola göra detta till någon större fråga. Nej, det kommer kanske inte att inverka så synnerligen mycket på spritmissbruk och spritförbrukning, men åtgärden har i alla fall en psykologisk betydelse av stora mått. Vi ha hört predikas oupphörligt under de gångna åren, att vi varit tvungna att föra en stramare livsföring, inte bara på grund av förhållandena i vårt eget land utan också på grund av förhållandena ute i världen. Vi ha visserligen nu kommit över det värsta här hemma, men hur står det till ute i Europa? Ser det vackert ut inför världen — när nu denna nöd finns där ute, det kunna vi icke bestrida — att vi här i landet släppa lös den njutnings- och nöjeslystnad, som dock går hand i hand med ökad tilldelning av spritdrycker?

Jag tror nu inte att just de personer det här gäller, alltså de som skulle få sin tilldelning höjd från tre till fyra liter per månad, skulle komma att synas så mycket i spritstatistiken, men det är också fråga om sådana människor, som icke ha nått upp till dessa fyra liter per månad. Vi veta att det under senare år icke varit smuggling, hembränning och lönnbränning som förorsakat de största svårigheterna för nykterhetsnämnderna och ordningsmakten i landet, utan det har varit överlåtelsen av den på legal väg köpta spriten. Vi kunna väl också vara övertygade om att den här ifrågasatta ökningen av tilldelningen — och kanske framför allt den nya eller rättare sagt återkommande rätten till efterköp under sex månader — skulle frigöra betydligt mera sprit än tidigare just för den illegala överlåtelsen, som framför allt sker till ungdomen. Om vi nu gå in för den ökade tilldelning, som här är föreslagen, så tror jag att vi påtaga oss ett mycket stort ansvar. Man säger att vi hade samma förhållande före 1941, men under hela 1930-talet och framöver hade

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.) ungdomen inte så gott om pengar som nu, då springpojkar och springflickor i butikerna ha högre löner än vad gamla vana arbetare hade strax före kriget. Ett bifall till utskottets hemställan i dag anser jag vara en signal till att vi nu kunna kasta den strama livsföringen och allt vad som därmed sammanhänger över bord.

Sedan vill jag säga några ord med anledning av vad herr Lövgren yttrade. Han påvisade bl. a. den ökade tilldelningen av motböcker under 1941—1942. Att en sådan ökning förefunnits kan ju inte bestridas. Men han sade också att ökningen var en direkt följd av de beslut, som riksdagen fattade 1941. Det är väl ändå att draga alltför långtgående konsekvenser! Visst kunna vi peka på också andra orsaker. Kanske de av kammarens ledamöter, som i likhet med mig anse almanackan vara den mest intressanta läseboken, minnas att antalet födda här i landet år 1918 — om jag inte minns fel — var 84 000. Två år senare, alltså 1920, var födelsetalet uppe i 135 000. Därefter sjönk det visst till 129 000 och sedan ytterligare undan för undan. Denna stegring av födelsetalet från 84 000 till 135 000 på två år är orsaken till att vi 1941 och 1942 haft så stora årsklasser av ungdomar, som nått myndig ålder och därmed fått rättighet att skaffa sig motbok. Tror inte herr Lövgren att denna omständighet också inverkat betydligt på den stegrade åtgången på motböcker?

Herr Lövgrens uttalanden för övrigt ha ju redan bemötts av andra kammarledamöter, varför jag inte nu skall upptaga tiden med att tugga om samma sak. Däremot vill jag säga några ord till herr Hagberg i Malmö. Herr Hagberg drog upp några paralleller mellan riksdagsbehandlingen av den fullmakt vi här diskutera och den, som finansministern begärde, när det gällde att ytterligare skära ned kaffeskatten. Riksdagen sade nej beträffande kaffeskatten — det är bara någon vecka sedan — och nu påpekar herr Hagberg inkonsekvensen i att reservanterna i detta fall äro villiga att ge finansministern en enligt herr Hagbergs fantastiska tolkning ganska vidsträckt fullmakt. Men det är väl ändå litet skillnad! Kaffeskatten är en ren beskattningsfråga och ingenting annat. Men här gäller det inte bara en beskattning. Detta är också en ordningsfråga och en social fråga av stora mått. Jag skall inte gå in på några detaljer, ty var och en vet att det förhåller sig på detta sätt.

Herr Nilsson i Kristinehamn har mycket riktigt påpekat att det före 1941 bara var 16 procent, som hade en tilldelning av fyra liter per månad, och att stegringen alltså endast berörde denna lilla del. Men så påvisade herr Nilsson också att en uppmjukning har skett i den fullmakt som finansministern begärt. Alla de, som 1941 hade tre liter per månad och som då fingo vidkännas en sänkning till två liter, skulle nu också få sin tilldelning höjd, om vi här följa reservanternas förslag.

Detta är onekligen en uppmjukning, och vi voro också sex stycken i utskottet som inte till en början ville gå med på den. För att alla nio reservanterna skulle bli eniga gjorde dock vi sex ledamöter, som velat gå in för propositionens förslag oförändrat, en eftergift och gingo med på denna uppmjukning. Vi frångingo alltså vår första behårda ståndpunkt och tillstyrkte uppmjukningen. Då tycker jag, att de, som i dag hade ämnat följa majoritetens beslut, också skulle kunna göra en liten eftergift där. Vi kunna nog också vara eniga om — trots att en och annan talare under debatten blåst upp frågan om fullmakten till för stora proportioner — att finansministern icke kommer att missbruka denna fullmakt, och inte någon eventuell efterföljare till honom heller. Där har ju också — som flera talare redan framhållit — vilken riksdagsman som helst möjlighet att motionsvägen gå in för en ändring.

Sedan gav herr Fahlman reservanternas formulering i utskottets betänkande ett mycket dåligt betyg. Han betecknade det som ett mycket svagt akt-

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.) stycke, men han försökte inte bevisa sitt påstående på något sätt, och därför tror jag inte heller att vi behöva taga så synnerligen stor hänsyn till kritiken. Jag vill endast understryka det ansvar vi i dag stå inför. Skola vi ge ungdomen ökade möjligheter att komma över s. k. överlätelsesprit, eller skola vi ännu en tid gå in för den stramare livsföring, som det talats om så mycket under de gångna åren? Jag anser tiden ännu inte vara inne att kasta den över bord.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Holmström: Herr talman! De synpunkter som herr Fahlman och jag ha framfört i vår motion äro redan belysta av talesmän för utskottsmajoriteten samt av min medmotionär. Jag skall därför icke upptaga kammarens tid med den saken.

Jag kan dock inte underlåta att säga några ord med anledning av den siste ärade talarens anförande, men jag skall inte heller där bli mångordig. Jag anser nämligen att herr Fröderberg redan i förväg blivit bemött av flera talare i denna debatt, speciellt av herr Lövgren. När herr Fröderberg här sade, att det betyder att vi släppa lös njutnings- och nöjeslystnaden o. s. v., om vi nu gå in för den fjärde litern, så fick jag intrycket att han gick till överdrift. Detta och andra herr Fröderbergs uttalanden stämma inte alls överens med vad han sagt som reservant. I reservationen yttras att »ett bibehållande eller upphävande av berörda inskränkingar icke gärna kan få något mera avsevärt inflytande på nykterhetstillståndet i landet». Hur kan herr Fröderberg då tala så, som han nyss gjorde?

Sedan skall jag be att få säga några ord med en generell innebörd, om något som icke förut berörts här i kammaren. I våra grannländer Norge och Finland samt i Amerika och på annat håll har man infört rusdrycksförbud. Man kom emellertid snart underfund med att förbudet icke skapat den lycka för land och folk som man hade hoppats. Förbudet slopades därför efter mycket kort tid. Jag menar att vi ha något att lära av detta. Det kan med hänsyn härtill icke vara riktigt att — som man gör på vissa håll här i landet — sträva efter att skapa ett tillstånd, som kommer förbudet så nära som möjligt. Ty genom att göra det svårt att skaffa sprit kommer man förbudet nära. Det är dessa svårigheter att skaffa sprit som skapat ett affektionsvärde på spriten. Den har blivit märkvärdig på ett sätt som den ej förtjänar att vara.

Det är min enkla syn på saken, herr talman, att om vi nu bifalla reservationen, så skulle det bidra till att öka den irritation, varom min ärade bänkamrat här talade. Det är icke minst dessa förhållanden som föranlett den mindre vackra benämningen på vårt land, nämligen »Krängel-Sverige».

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sandberg: Herr talman! Det är nog så att denna debatt icke i särskilt hög grad tjänar till att övertyga eller förmå den ene eller andre av kammarens ledamöter att ändra ståndpunkt. Synnerligast är detta förhållandet i det skede av debatten där vi nu befinna oss. Detta hindrar ändå icke att man har ett visst behov av att åtminstone avgiva en deklARATION. För min del har jag ju äran att tillhöra bevillningsutskottet, men jag hade ej tillfälle att delta i frågans behandling. Bland annat därför vill jag här meddela, att jag för min del, om jag deltagit i ärendets behandling i utskottet, skulle ha stått

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
på reservanternas linje. Detta sagt utan att jag i allo kan gilla reservationens skrivsätt.

Skälen till min ståndpunkt äro i korthet desamma som departementschefen anfört i sitt yttrande i propositionen på s. 16. Där konstateras bland annat, att en förbättring i nykterhetstillståndet icke har inträtt med anledning av de inskränkningar, som blevo en följd av kungörelsen 1941. I stället har man konstaterat en ökad uttagsfrekvens och en ökad utskänkning. En huvudorsak till detta torde väl vara den rikliga penningtillgången under kristiden. Men om man kan konstatera, att 1941 års begränsning i kvantiteten utminuterade rusdrycker icke lett till ett förbättrat nykterhetstillstånd, så är det väl ej säkert, att man därav bör draga den slutsatsen, att om vi nu öka tilldelningen så skall icke någon försämring inträda. Jag tror, att det i stället är på det sättet, att om icke denna beskäring av kvantiteten utminuterade sprit, som företogs 1941, skett, så skulle en ytterligare försämring i nykterhetstillståndet ha ägt rum under de gångna åren, lika väl som jag förmenar, att om man här i dag skulle bifalla utskottets förslag, så skulle det leda till en ytterligare försämring av nykterhetstillståndet. Det är ju också alldeles uppenbart, att ett frigivande av den fjärde litern innebär en ökning av konsumtionen. Kontrollstyrelsen beräknar, att sedan man dragit bort den minskning i inköpsfrekvensen, som man möjligen kan emotse genom efterhandsinköpens återinförande, skall det ändå kvarstå en nettoökning i konsumtionen av minst två miljoner liter per år. Jag tror att det är ett minimum. Denna ökning kan näppe- ligen ske utan att det får skadliga verkningar på nykterhetstillståndet. För övrigt vill jag tillägga, att efterhandsköp alltfort måste betraktas som en mycket betänklig sak.

Då därför departementschefen säger, att det enligt hans förmenande är förenat med särskilda vådor att nu återgå till ordningen före 1941, så tycker jag, att det är ett mycket riktigt antagande. Påtagligt är att den ökade kvantiteten med därav följande större antalet överskottslitrar kommer att innebära en anledning till ökade överlåtelser. Människor, på vilkas alkoholvanor man icke kan göra den anmärkningen att de missbruka spriten och som själva icke förbruka hela sin kvantitet, kunna dock falla för den ökade frestelsen att i vinningssyfte överlåta spriten. Om man till detta också lägger vad departementschefen påpekat, att dessa olägenheter äro till finnas icke minst med tanke på risken för ökat ungdomsfylleri, tycker jag att argumenteringen är mycket bärande. Till detta kommer det skäl för fortsatt begränsning som också departementschefen framhållit och vilket berörts här i debatten, nämligen det rådande nödtillståndet i Europa. Jag skall ej gå närmare in på den saken. Jag bara konstaterar att man väl ändå icke lär komma ifrån den psykologiskt ogynnsamma effekten av att vi lätta på våra spritrestriktioner samtidigt som Europa lider nöd.

Jag vill till sist, herr talman, säga, att jag ej är någon vän av det nuvarande restriktionssystemet. Jag tror, att man allvarligt bör pröva möjligheterna att finna någon ordning som leder till bättre effekt i nykterhetshänsende, så att man kan komma bort ifrån den mycket starka tillvänjningseffekt som det nuvarande restriktionssystemet uppenbarligen har. Då jag sålunda nu röstar för reservationen, innebär det icke, att jag solidariserar mig med systemet som sådant, fastän den sak det är fråga om rör sig inom systemets ram. Jag menar nämligen, att så länge den nuvarande ordningen består man ej bör vara med om åtgärder som enligt vad jag i korthet sökt visa uppenbarligen måste bidra till att försämra nykterhetstillståndet i landet.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Kristensson*.

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)

Herr Thorell: Herr talman! Den siste ärade talaren sade, att de anföranden, som komma hädanefter, nog knappast inverka på ställningstagandet i kammaren. Jag tror detsamma. Han sade sig hava anledning att göra en deklARATION. Då jag sedan systemet infördes varit ordförande i den kommunala institution som haft hand om motbokskontrollen, kanske jag också kan få göra en deklARATION.

Det är ju icke tu tal om att den fråga vi diskutera visserligen rör en detalj men en ytterst betydelsefull sådan. Vi må ha vilken åsikt vi vilja i fråga om detaljerna, men huvudfrågan är av en särskild storleksordning. Och jag får lov att säga, att vi för närvarande måste se mörkt på denna.

När detta system införts och verkat några år där hemma, tyckte jag mig märka, att det fylleri, som förut varit ganska vanligt särskilt bland ungdomen på landsbygden, minskats. Vi fingo flera absolutister bland pojkarna, och särskilt de fyllerislagsmål, som varit ofta återkommande i våra trakter tidigare, minskades. Emellertid gingo åren, och särskilt nu under krisåren ha vi ju märkt, att ungdomsfylleriet tilltagit. Det har ju även vittnats härom tidigare. Herr Sandberg, det är ganska egendomligt, att detta sammanfallit med den tid som gått sedan vi gjorde dessa inskränkningar 1941.

Herr Johnsson i Stockholm sade alldeles riktigt, att det här är ju i mångt och mycket beroende på psykologiska faktorer. Vi alla, som särskilt före kriget haft tillfälle att resa ut till andra länder och varit ute på restauranger och andra ställen där, ha väl till vår förvåning funnit, att den mycket stora frihet, som andra folk ha haft i fråga om bruket av och tillgången till spritdrycker, på intet sätt eller åtminstone sällan missbrukats. Jag har liksom säkert många andra varit på stora restauranger i Tyskland och även andra länder och sett, att glädjen stått högt i tak men ingen har varit berusad. De starka spritdryckerna, som de kunnat få i vilken utsträckning som helst, ha använts av ett fåtal, under det att de flesta hållit sig till de lättare dryckerna, d. v. s. ölet, som visserligen är starkare än vårt, om vi skola tala om Tyskland, och vinet, framför allt i vissa länder. Det var en naturlig glädje och icke den forcerade och onaturliga uppsluppenhet som ibland uppstår vid tolvtiden på natten på våra restauranger. Jag har då gjort mig samma fråga som säkert många av eder, som varit ute, gjort: Är vårt folk så mycket sämre än andra folk? Saknar det i så mycket större utsträckning självbehärskning och måtta än andra folk? Äro vi annorlunda funtade än de?

När jag gör mig denna fråga, undrar jag, om icke herr Olssons i Gävle tankegång, att vi måste ha ett annat system, är riktig. Men under hela den debatt, som här varit, har jag icke hört någon som helst vare sig från utskottets anhängare eller från reservanterna, som pekat på hur det nya systemet skall se ut.

När jag talar om psykologiska faktorer, så knyter jag an där jag var nyss: Ha vi icke många gånger sett, hurusom i hem, där föräldrarna varit starkt förbudsvänliga, dessa från tidiga år tjatat på sina barn om faran av missbruk av sprit och nödvändigheten av att vara nyktra o. d., under det att i andra hem, där sprit brukats men ej missbrukats, en relativt stor frihet givits barnen till och med så att de kunna få i lättare former använda sprit? Men, mina damer och herrar, ha ni sett, att resultatet blivit vad man skulle kunnat vänta sig eller att de barn, som hållits hårt av sina föräldrar, vilka själva varit nykterister, blivit nykterister, under det tvärtom de andra blivit fyllerister? Nej, i ett stort antal fall har det i stället blivit det omvända förhållandet. Det ha vi väl haft tillfälle att se litet var. Det är nog så att de unga, när de kommit över de tjugu åren, anse att för att hava fått full medborgarrätt skola de ha motbok. Är det så alldeles säkert, att pojkarna börjat använda sprit, om

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
han ej fått för sig, att han skall vara karl för sig som alla andra som ha motbok? Jag är icke alldeles övertygad om att det skulle behöva vara fallet.

När det ligger till på detta sätt, frågar man sig kanske — icke, om vi på en gång kunna släppa alla restriktioner och släppa spriten lös, ehuru det skulle vara ett experiment av ofantligt stort intresse — utan om det vore så stor risk att göra det under viss tid och pröva, hur svenska folket reagerar. Jag är icke alldeles säker på att det skulle bli så stora faror och att det skulle bli värre superi än nu. Jag tror, att det skulle bli tvärtom. Men, som sagt, det är tänkbart att vi av många skäl icke kunna göra detta.

Jag tror, att 1944 års nykterhetskommitté, där jag vet, att bland andra herr Olsson i Gävle är ledamot, får anledning att syssla med dessa frågor. Jag förmodar att den gör detta mig oombedd. Men jag anser att vi knappast kunna ha det som vi ha det för närvarande. Vi ha åtminstone varit i en utförsbacke när det gällt frågan om att använda sprit, detta alldeles särskilt — som det från flera håll pekats på — bland ungdomen och beklagligtvis därvidlag särskilt bland de unga kvinnorna. Jag skall nu icke tala om missbruket av tobak, något som ej hör hit men som jag ändå kan peka på som en annan last. I min ungdom skulle det ha väckt stort uppseende att se en flicka med cigarretten i munnen; hon skulle ha blivit prickad. Men nu är det icke så ovanligt att mellan de falska röda läpparna cigarretten sitter nästan hela dagen. Vad det skall bli av detta släkte i längden vet jag ej.

Emellertid gick herr Johnsson i Stockholm här in på en ganska intressant fråga av politisk art. Jag vet ej vad som föranledde honom att göra detta uttalande, som nykterhetsvännerna i Sverige ha all möjlig anledning att uppmärksamma. Han sade — jag har personligen kontrollerat att jag riktigt uppfattat vad han sade — att det vore icke så stora risker för långtgående åtgärder i fråga om de saker vi nu diskutera, om folkpartiet komme i regeringsställning. Jag måste säga, att nog måste detta vara en besvikelse för de många, som trott att folkpartiet var det parti som mest slog vakt om nykterheten i Sverige. För min del vill jag understryka, att jag tror att alla partier äro fullt ense om att det är en nödvändig sak att göra det mesta vi kunna och det bästa möjliga för nykterheten. Men, som sagt, många ha nog den uppfattningen, att det är folkpartiet som här står i främsta ledet. Folkpartiet har heller icke stuckit under stol med att det är detta parti som närmast slår vakt om nykterheten i landet. Då är det underligt att höra en så framskjuten nykterhetsvän som herr Johnsson säga, att man ej kan räkna med att det blir så mycket annorlunda om detta parti kommer till makten än om exempelvis den nuvarande regeringen sitter. Jag tror det, ärade kammarledamöter! Men vad beror det på? Det beror på att den dag folkpartiet i regeringsställning vågar taga upp denna sak, håller icke folkpartiet längre. Hur skulle det gå, om Svenska Morgonbladets och Dagens anhängare å ena sidan och Dagens Nyheters och Expressens å andra skulle konfronteras med varandra? Då kunde nog icke ens herr Ohlins skicklighet hålla ihop partiet i längden. Därför tror jag, att herr Johnsson har rätt i att det ej skulle bli några mera långt gående nykterhetsåtgärder, om folkpartiet komme i regeringsställning. Vi kunna stryka under det till nykterhetsvännernas i Sverige begrundande.

Kriget är slut. Vi ha under kriget från riksdagens sida avhänt oss mycket av bestämmanderätt. Vi ha i det ena fallet efter det andra måst överlåta åt regeringen att handla å riksdagens vägnar. Nu ha vi börjat, senast med kaffet, att taga tillbaka litet av detta.

Skulle det vara på det sättet, att om vi beslöte att fortfarande giva regeringen denna fullmakt, detta skulle ha någon som helst betydelse ur nykterhetssynpunkt så att vi därigenom skulle kunna rädda särskilt några unga, då

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.) skulle jag, herr talman, vara den förste som skulle lägga min röst för reservationen. Men då jag, stödd på den erfarenhet jag har från många års kontroll av motboksinnnehavare, tror, att det icke har någon som helst betydelse, ber jag att få biträda det yrkande, som blivit framställt om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Falun: Herr talman! Jag hör ju icke till dem, som vilja motsätta sig en snabb avveckling av krisregleringen. Tvärtom har jag vid åtskilliga tillfällen i denna kammare påyrkat en snabb översyn av systemet, så att man så fort som möjligt skulle kunna komma fram till normala förhållanden. Icke heller har jag några sympatier för det system med vittgående fullmakter åt regeringen, som vi ha nödgats införa under krigsåren. Men det synes mig dock, att man börjar i galen ända, då man först lättar på spritrestriktionerna, fastän det är så mycket annat av krisregleringen som står kvar och måste stå kvar.

Herr Hagberg i Malmö gjorde ett stort nummer av den rent principiella och konstitutionella sidan av saken. Jag måste säga, att hans argumentation icke verkade fullt övertygande på mig. Det är ju så, att den fullmakt varom här är fråga är ensidig: den ger Kungl. Maj:t rätt att handla bara i en viss riktning, d. v. s. att vidtaga inskränkande åtgärder i alkoholhandeln, under det att åtskilliga andra av de fullmakter vi ha givit ha en betydligt större räckvidd, d. v. s. Kungl. Maj:t har befogenhet att handla så att säga åt båda hållen. Jag är icke riktigt säker på hur herr Hagberg skulle ha betraktat den konstitutionella sidan av saken, om denna fullmakt till äventyrs gällt ett uppdrag åt Kungl. Maj:t att lätta på spritrestriktionerna i ett visst givet läge. Då är det möjligt att herr Hagberg varit anhängare av denna fullmakt.

Det är ju långt ifrån så att normala förhållanden ha inträtt i landet. Vore så fallet, behöfde ju icke heller de andra fullmaktslagarna vara i kraft. För det första ha vi en osedvanligt rik penningtillgång, som icke motsvaras av en lika rik tillgång på varor. Det gör att folk har lättare att disponera sina pengar för inköp av alkoholhaltiga drycker än vad fallet skulle vara, om den allmänna varutillgången vore rikligare. Vidare ha vi ju och komma kanske ännu någon tid att få behålla någonting som vi kalla krismoral och som särskilt gör sig märkbart i fråga om efterlevnaden av regleringen. Folket har vant sig att betrakta förseelser mot krisregleringen som någonting som ej är brottsligt i vanlig mening. Det köpes och säljes på svarta börsen, och det fuskas med litet av varje. Denna mentalitet smittar av sig och har naturligtvis också fått verkningar i fråga om folks förhållande till rusdryckslagstiftningen.

Det har sagts här — och det från båda hållen — att, vare sig man nu bifaller propositionen eller utskottsförslaget, skulle beslutet icke ha någon större inverkan på nykterhetstillståndet i landet. Jag vill därutinnan deklarerera en något avvikande mening, en mening som skiljer sig jämväl från den, som kommit till uttryck i reservanternas motivering. Jag tror, att nykterhetstillståndet kommer att påverkas av det beslut, som utskottsmajoriteten rekommenderar, detta kanske inte så mycket genom utökningen av antalet litrar på motböckerna, som framför allt genom kombinationen ökad tilldelning och återinförande av efterhandsinköp. Debatten här har huvudsakligen rört sig om den magiska »fjärde litern». Det är egentligen ingen, som berört den andra sidan av saken — lössläppandet av efterhandsinköpen. Propositionen går ut ifrån att man skulle återinföra rätten till efterhandsinköp för en kortare tid än tidigare, exempelvis tre månader, men utskottsmajoriteten har ansett att man skall återgå till tiden sex månader. Just kombinationen: en utökning av inköpsrätten per motbok och ett återinförande av efterhandsinköpen för så lång tid som

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
sex månader, anser jag vara en i hög grad riskabel åtgärd. Det blir nämligen möjligt för dem som själva icke äro alkoholförbrukare att göra stora sprituttag, och frestelsen att sälja den på det sättet åtkomna spriten blir ju enorm. Jag har ett rättegångsreferat här i min hand, som visar att personer lagförts för försäljning av motbokssprit och att priset hållit sig mellan 35 och 50 kronor per liter. Med hänsyn till de utomordentligt stora förtjänster, som vinka, blir det, som var och en förstår, för många personer ganska svårt att hålla fingrarna borta från svartabörsaffärer med motbokssprit. Om motbokssprit, som i inköp kostar vederbörande 10 à 11 kronor per liter, kan säljas till 40 à 50 kronor, blir lockelsen att göra sådana olagliga affärer mycket stor; det bör väl var och en förstå. Och möjligheterna ökas naturligtvis, när man utökar inköpsrätten från tre till fyra liter. Men än mera ökas möjligheterna genom införandet av efterhandsinköpen. Man får komma ihåg att det härvidlag många gånger gäller personer, som icke missbruka alkohol och vilkas förhållanden i allmänhet icke äro sådana, att en indragning av motboken är motiverad, även om någon inskränkning av den högsta inköpskvantiteten skulle ske. Det gäller emellertid personer, som icke äro så nogräknade och som i besittning av dessa stora mängder sprit kanske icke kunna låta bli att göra sig en lätt förtjänst. Jag tänker då närmast på förhållandena i skogshyddorna. De herrar, som uppträtt här och talat för utskottets förslag, ha samtliga, utom herr Thorell, varit stadsbor, och deras erfarenhet sträcker sig kanske icke så långt utanför stadsgränsen. Men jag för min del vågar påstå, att förhållandena på landsbygden äro helt annorlunda och verkan av efterhandsinköpen en annan. I städerna förekommer det säkert ganska sällan att motboksägarna spara på tilldelningen utan de ta ut hela kvantiteten på en gång. I avlägsna bygder är detta däremot ganska vanligt. Jag anser att man måste tänka även på andra förhållanden än dem som råda i städerna. Vi äro skyldiga att jämväl se till, hur effekten blir av de föreslagna åtgärderna i den avlägsna landsorten.

Liksom flera andra som här talat för reservationen vill jag ingalunda bekänna mig som hundraprocentig anhängare av nuvarande restriktionssystem, och det kanske förtjänar bringas i erinran att detta system ingalunda är någon uppfinning av de s. k. nykteristerna. Tvärtom genomfördes systemet från början under ett ganska starkt motstånd från nykterhetsvänligt håll. Så länge man har detta system som en kontroll över alkoholförbrukningen måste man emellertid se till att det verkar i den riktning, som det är avsett att verka, nämligen i nykterhetsfrämjande riktning. Det är sant att tillståndet i nykterhetshänseende försämrats under den tid som den nu diskuterade inskränkningen gällt eller, rättare sagt, det har försämrats under krigsåren. Men att därav dra den slutsatsen, att inskränkningarna skulle ha varit ineffektiva, är ju ett alldeles för kortsynt resonemang. Man vet nämligen icke hur tillståndet skulle varit, därest dessa inskränkningar icke vidtagits. Något verkligt legitimt och djupt känt behov av att återinföra fjärde litern och efterhandsinköpen kan icke finnas, och att om så skedde nykterhetstillståndet därav skulle påverkas i oförmånlig riktning kan väl ingen bestrida, eftersom det måste finnas ett bestämt sammanhang mellan tillgången på alkoholhaltiga drycker och nykterhetstillståndet. Jag kan således för min del icke inse, att man nu har skäl att gå till ett upphävande av dessa krisregleringar, utan att man har anledning att vänta och se tiden an. Och framför allt har man ju anledning att vänta tills vi kommit in i den normala proportionen mellan penningtillgång och varutillgång.

Till sist ett par ord till den siste ärade talaren, som resonerade om en hel del, som jag för min del icke kan förstå hör hemma i det här sammanhanget. Han talade nämligen om barnen i nyktra hem och om barnen i andra hem och menade, att det ofta förekommer att barnen från nyktra hem gå helt andra vägar

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
än föräldrarna. Den saken vill jag ingalunda bestrida, men jag tror dock att jag kan förklara för herr Thorell, att regeln är den, att nykterhetsvänligheten går i arv. Att det finns beklagliga avsteg från den regeln lär ingen kunna bestrida, men låt oss vända på saken, herr Thorell, så skola vi finna, att det finns många hem där familjefadern varit alkoholförbrukare och där barnen som reaktion mot de eländiga förhållandena i hemmet blivit absolutister och ivriga nykterhetsvänner. Jag tror att herr Thorell bör intressera sig lika mycket för de fallen som för de andra.

När herr Thorell blandar in folkpartiets nykterhetspolitik i detta sammanhang, har jag också svårt förstå vilken grund han kan ha för det. Det yttrande, som fällts här om den eventualiteten att en annan finansminister än den nuvarande skulle få hand om denna fullmakt och det sammanhang vari folkpartiet därvidlag nämndes, avsåg ju risken för att någon regering skulle missbruka fullmakten på sådant sätt att den vidtog inskränkande åtgärder utan att särskilda skäl därtill föreläge. Det var väl i detta hänseende som herr Johnsson i Stockholm ansåg sig kunna försäkra, att något sådant missbruk av fullmakten icke skulle behöva ifrågakomma vilken regering och vilken finansminister som än sutte. Detta är alltså en helt annan sak än när herr Thorell talade om folkpartiets förhållande till nykterhetsspörsmålet i allmänhet.

Av vad jag sagt framgår, herr talman, att jag icke har några särskilt stora sympatier ens för reservationen, detta dels därför att man där har gjort ett uttalande, som jag icke kan skriva under på, nämligen att ett beslut av det ena eller det andra slaget säkert icke har någon nämnvärd inverkan på nykterhetstillståndet, och dels därför att man medgivit ett återinförande av efterhandsinköp på tre månader. Oaktat att jag, såsom sagt, icke helt kan instämma i vad utskottsreservanterna skrivit, vill jag sluta med att yrka bifall till reservationen.

I detta anförande, varunder herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Björling*.

Herr Senander: Herr talman! Jag vill redan från början deklarerera, att vi kommunister betrakta frågan om den »fjärde litern» som i och för sig skälig betydelselös. Den motiverar på intet sätt det stora intresse, som visats i pressen och bland allmänheten. Det kan inte ha någon större betydelse för det svenska folkets livsföring, om tilldelningen är tre eller fyra liter per månad. Inte heller spelar frågan någon roll ur nykterhetssynpunkt; därom tyckas alla parter — utom fanatikerna — vara eniga. Jag tänker därför inte nu inlåta mig på någon mer eller mindre spetsfundig argumentation för »fjärde litern».

Däremot skulle jag vilja begagna tillfället att säga några ord om hela det system, som finner sitt uttryck i den kungl. propositionens resonemang om det högviktiga spørsmålet, huruvida man skall kunna betro det svenska folket en »fjärde liter» eller ej. Om jag därvidlag kommer att rikta skarpa angrepp mot den nuvarande alkohollagstiftningen och dess tillämpning i praktiken, så gör jag detta ur nykterhetssynpunkt. Vi kommunister äro nämligen anhängare av folknykterhet, framför allt då ur den synpunkten att ett folk, som sjunkit ner i alkoholmissbruk, knappast är skickat att skapa sig en ljusare framtid.

Den nuvarande alkohollagstiftningen har ytterst litet med nykterhetspolitik att skaffa. Tvärtom anse vi, att den motverkar en sund nykterhetspolitik. Den innebär en infam påpassning och övervakning av det svenska folket. Folket behandlas som en samling omyndiga personer, ja, jag skulle nästan

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
kunna säga som en samling individer, som inte kunna taga vara på sig själva. Åt spritbyråkratien har givits en makt som grundas på löjliga, minutiösa föreskrifter beträffande sprit- och pilsnerkonsumtionen, föreskrifter vilka endast reta folk och direkt befordra lagöverträdelser. Alkohollagstiftningen är dessutom en uppenbar klasskranka. Den får i praktiken en strikt tillämpning gentemot de små inkomsttagarna, medan den saknar nära nog all betydelse för dem, som ha gott om pengar. Den medför en klassificering av krogarna i guldkrogar, krogar av andra klass och krogar av tredje klass. Ju längre ner man kommer på skalan, desto restriktivare blir tillämpningen av föreskrifterna. Det första en arbetare möter när han vill ha en bit mat på en tredjeklass krog är utkastaren, medan på guldkrogarna vederbörande vandrar ut och in som en aktad och ärad medborgare, som icke behöver utsättas för en utkastares argusögon och som tack vare sin välförsedda plånbok tämligen obehindrat kan tillfredsställa sitt behov av spirituosa.

Motbokssystemet, som delar det svenska folket i personer med större eller mindre grad av medborgerligt förtroende med hänsyn till rätten att använda spritdrycker, har skapat ett tillstånd, där motboken betraktas som en böcker-nas bok och supandet som en kult. Motboken har blivit ett signum på full-myndighet, och det betraktas nära nog såsom en hederssak att man samvets-grant tar ut hela ransonen. Att låta »en liter» »frysa inne» betraktas såsom en svår underlåtenhetssynd, och mången överlåter hellre sin ranson till annan person än han begår en sådan »synd». Tidigare var det ju till och med så — jag anför detta som ett bevis på hur långt man då gick — att en person, som underlät att ta ut hela ransonen »straffades» med att få sin tilldelning sänkt. Denna föreskrift har visserligen avskaffats, men varken den förnuftiga åtgärden eller förslaget om efterhandsinköp ändrar det faktum, att många eljest laglydiga medborgare även i fortsättningen komma att begå lagbrott genom motboksöverlåtelse.

Ännu värre och dessutom ännu löjligare är det s. k. mattvånget. Detta har givit ett grönköpingsmässigt skimmer åt hela alkohollagstiftningen. Alldeles bortsett från att mattvånget inte minst »med hänsyn till nöden i Europa» — för att nu använda propositionens terminologi — måste betraktas som ett utmanande slöseri med maten, är dess praktiska tillämpning sådan att det utmanar både harmen och löjet. Om man exempelvis går in på en restaurang och beställer smör, bröd och plättar, så vägras man sprit till maten, men om man beställer smör, bröd och pannkaka, får man sin lagliga ranson. Motiveringen är den, att plättar är en efterrätt men pannkaka en varmrätt. Beställer man kryddsill och potatis, så går man också rätten till sprit förlostigt, men beställer man sill och gröna ärter, ja då inträffar ett mirakel: man blir berättigad till full ranson. Motiveringen är: man skall ha »lagad mat» för att kunna anses tåla ransonen. Men om man beställer ostron, som inte alls äro »tillagade» utan förtäras i rätt tillstånd, ja, då händer ett nytt underverk: man får full ranson. Man har verkligen rätt att ställa frågan, om dylika löjligheter ha något som helst med nykterhetspolitik att skaffa; enligt min mening har det hela mera tycke av förmynderskap och trakasseri än av förnuftig nykterhetspolitik.

Eller tag pilsnerrestriktionerna. Härvidlag råder ju som bekant lokalt veto. Detta har lett till att man på en hel del platser i landet omgärdat den i och för sig oskyldiga, och jag måste säga dåliga pilsnern med ett staket av föreskrifter, som inte tjäna något förnuftigt ändamål. Låt mig ta min egen hemstad som exempel. Där är det omöjligt att med undantag för ett par utskänkningsställen få en flaska pilsner utan mat mellan klockan 3 lördag eftermiddag och klockan 8 måndag morgon. Vill någon ha en pilsner under denna tid måste

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförrordningen. (Forts.)
han, om han inte bor i stadens centrum, där de åsyftade undantagen äro belägna, gå till en spritrestaurang med mattvång för att få en pilsner. Men där har han samtidigt möjlighet att få 15 centiliter spirituosa. Genom de löjliga pilsnerrestriktionerna drivs han alltså till en krog, där han ställs inför frestelsen att också ta ut spritransonen. Under andra förhållanden skulle han kanske ha nöjt sig med en eller två flaskor pilsner. Rigorösa bestämmelser beträffande pilsnern framdriva alltså i många fall en ökad spritkonsumtion. Denna pilsnermentalitet hos de bestämmande myndigheterna ger också i sin tillämpning upphov till rena meningslösheter. På en pilsnerrestaurang i Göteborg har man inte mindre än tre olika restriktionsformer under sön- och helgdagar på sommaren. I uteserveringen fordras det för en krona lagad mat för att man skall kunna få en pilsner. Går man över tröskeln till matsalen, får man pilsner till smörgås, och går man om hörnet till den s. k. bakfickan, får man en pilsner utan något som helst mattvång. Och går man ut ett tag och »spottar i rännstenen» och sedan går in igen, får man ytterligare en pilsner.

De exempel, som jag här anfört, tycker jag tala ett tydligt språk om absurditeten i den nuvarande alkohollagstiftningen. Dess tillämpning är sådan att resultatet blir raka motsatsen till vad man förklarar vara syftet med densamma. Det måste också betecknas såsom anmärkningsvärt, att samtidigt som staten förklarar sig vilja med en dylik lagstiftning befrämja nykterheten, så baserar den en stor post i sin budget på förutsättningen att spritkonsumtionen skall fortgå i obegränsad omfattning. Det är uppenbart, att ju mer staten gör sig beroende av spritinkomsterna, desto svårare blir det för staten att därjämte bedriva nykterhetspolitik. Staten kan icke gärna verka för folknykterheten samtidigt som den i avsevärd utsträckning baserar sina finanser på spritinkomster. Jag hoppas emellertid, att det icke är detta förhållande som är anledningen till att man uppehåller ett system, som befrämjar spritbruket i stället för att motverka det.

Herr talman! Ur de synpunkter, som jag här framfört, tager den kommunistiska gruppen i dag ställning till det föreliggande förslaget. Jag har tidigare förklarar, att vi anse frågan om de fyra litrarna vara en underordnad fråga. Vi komma emellertid i trots härav att rösta för utskottets förslag. Det finns nämligen bara en part, som kan förtjäna på en vägran att öka motbokstildelningen, och det är krögarna. Här förekom tidigare — jag tror det var herr Johnsson i Stockholm som använde det — uttrycket quantum satis. De människor som vilja tillfredsställa sitt spritbegär och ha ett visst kvantum sprit komma, om tilldelningen icke ökas, att gå till krogarna, och det blir krögarna som komma att förtjäna på den dyra maten. Dessutom få vederbörande betala ett betydligt högre pris för spriten, än om de skulle taga ut den på motbok. Vi komma också att rösta för utskottsförslaget av det skälet, att vi icke vilja vara med om att lämna ett bemyndigande åt regeringen, som innebär att regeringen får möjlighet att göra ytterligare ingripanden i den riktning jag här kritiserat.

Med vad jag här sagt, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Gävle, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag skulle vilja säga till herr Senander, att det bara var ett enda fel på hans småtrevliga anförande här, och det var det felet, att vad han sade icke hör till den sak vi diskutera. I många och långa stycken kan man nog instämma i vad herr Senander yttrat, men allt detta komma vi ju att diskutera om några år. Jag skall då hälsa herr Senander hjärtligt välkommen. Jag hoppas, att han den gången icke skall ha glömt vad han sagt här i dag.

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)

Herr **Senander** erhöll jämväl på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Olsson i Gävle behöver icke frukta att vi skola ha ändrat ståndpunkt när den stora frågan om den nya alkohollagstiftningen kommer före. Jag har behandlat den nu föreliggande detaljfrågan från principiell utgångspunkt. Talmannen har icke ingripit, och jag anser, att vad jag sagt hör till saken.

Vidare anförde

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag hörde de sista orden av herr Senanders anförande, vari han tydligen, liksom en rad talare särskilt från högerhåll, vänt sig mot att riksdagen på detta sätt skulle ge en fullmakt till Kungl. Maj:t. Jag erkänner, att jag för min del icke alls skulle ha haft något emot att i stället för denna fullmaktsväg gå på den linje, som skulle innebära en ändring, definitiv eller provisorisk, i bestämmelsen om litrarnas antal. Men när vi förberedde propositionen uppfattade jag läget så, att det ur riksdagens synpunkt skulle vara mindre tilltalande att under en tid, då nykterhetsutredningen arbetar, företaga en ändring i lagen. Vad fullmakten beträffar trodde jag, att det, efter den erfarenhet man fått av hur fullmakterna använts hittills, icke skulle föreligga några farhågor för att denna fullmakt skulle komma att få en vidare tillämpning. Jag vågar försäkra, att om riksdagen giver regeringen fullmakt i detta fall, kommer denna icke, åtminstone så länge jag sitter på den plats jag har, att användas på annat sätt än för att just uppfylla den önskan, som ligger bakom riksdagens beslut, nämligen att tills vidare bibehålla begränsningen till tre liter. Jag tror sålunda, att man kan bortse från alla farhågor i detta fall. Jag vet mycket väl, att det kan komma en annan regering. Det är möjligt, att herr Senander är rädd för att den regeringen skulle utnyttja fullmakten annorlunda, men det förefaller mig, som om man, när det gäller restriktioner i fråga om rusdrycker, icke skulle från den eventuella andra regeringens sida behöva räkna med längre gående ingripanden än dem som den nuvarande regeringen ansett vara riktiga, då den helt enkelt nöjt sig med ändringen från fyra liter till tre.

Jag skulle sålunda önska att man kunde låta bli att resonera om fullmaktsidan och i stället gå in på frågan om fyra eller tre liter med hänsyn till den sakens betydelse för nykterhetstillståndet. Jag är den förste att erkänna, att man på den punkten icke har några fasta hållpunkter. Jag har tyvärr suttit inne i första kammaren hela tiden och därför icke kunnat följa diskussionen i denna kammare, men jag förmodar, att ungefär samma argument ha anförts i båda kamrarna. Man har i första kammaren förklarat, att effekten på nykterhetstillståndet av den begränsning, som skett under de sista åren, icke varit mycket märkbar. Det är möjligt, att man har rätt, men då kunna vi väl i alla händelser vara överens om att för den händelse icke begränsningen till tre liter haft någon effekt i nykterhetsfrämjande syfte, det väl är alldeles osannolikt att en höjning från tre liter till fyra skulle få en sådan verkan. Om det blir någon effekt alls, bör den väl rimligtvis gå i den riktningen, att det kommer att konsumeras mera sprit än förut.

Nu kan man fråga sig, om denna sak överhuvud taget har så mycket att betyda, att man skulle fördenskill, som det heter, lämna den ordning som vi hade före kriget och vilken somliga kalla för den normala. Vad som skall anses vara normalt är rätt mycket beroende på vad folk vänjer sig vid. Jag undrar, om man icke vågar säga, att för den stora massan av det svenska folket ter sig efter dessa år en tilldelning av tre liter lika naturlig som en tilldelning av fyra liter och att man alltså icke skulle ha någon känsla av att

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
ha kommit fram till bättre och normalare förhållanden, om litrarnas antal ökades från tre till fyra. Jag har icke möjlighet att bedöma opinionen ute i landet annat än genom den ström av brev som bruka komma till mig när någon viktig fråga är före, och jag får erkänna, att jag varit överraskad över hur litet den opinion tagit sig uttryck som skulle känna sig illa behandlad av begränsningen till tre liter. Även under den förflutna tid, då tidningarna en och annan gång togo upp frågan och undrade, när den fjärde litern skulle komma, blev jag icke överhopad med några brev från konsumenter, som klagade och begärde att den skulle komma tillbaka. Det var först när propositionen lagts fram som sådana skrivelser strömmade in litet rikligare. Dessa voro av två slag. Dels voro de från den grupp av, jag vågar säga, rena kverulanter, som avslöja sig genom sina uttryckssätt. De kunde icke finna ord nog starka för att fördöma både finansministern och den riksdag som genomfört begränsningen till tre liter. Men jag försäkrar att själva formuleringen av breven tydde på att dessa icke voro uttryck för någon bredare opinion bland konsumenterna. Dels kommo brev, vari man tackade för att det hade blivit en begränsning och uttalade sin oro för vad som skulle hända, om man återginge till de fyra literna. Dessa brev voro i regel undertecknade med »Arbetarhustru». Icke vet jag i vad mån anonyma brev äro tillverkade eller genuina, men många tecken tyda på att det ute bland kvinnorna i Sverige finns en övervägande opinion för att tre liter är en tillräcklig tilldelning. Och jag kommer då fram till det som för mig varit det enda avgörande argumentet, då jag föreslagit att denna lagstiftning skall fortsätta att gälla. Jag har icke möjligheter att bedöma, i vilken utsträckning den kommer att verka i nykterhetsbefordrande eller nykterhetsskadlig riktning, men jag kan icke undgå det intrycket, att i detta läge, när riksdagen kan bestämma över det ena eller det andra och när det finns delade meningar men man icke med så stor hetsighet driver saken från någondera sidan, folk kommer att uppfatta ett beslut att gå över till möjligheten av fyra liter såsom ett uttryck för att det finns en majoritet i riksdagen, som anser att tre liter icke äro nog. Är det verkligen skäl i att riksdagen gör denna gest åt det svenska folket och säger: vi tycka, att ni varit litet snävt och illa behandlade under denna tid och kunna behöva den extra litern? Jag har icke velat vara med om att ge folk detta intryck. Om riksdagen skulle gå på en annan linje än den jag föreslagit, har jag i alla händelser så att säga räddat mitt samvete genom att säga, att jag icke velat förorda något sådant. Jag skulle önska, att icke heller riksdagens andra kammare ville göra denna gest.

Herr **Senander**, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag vill bara till statsrådet Wigforss säga, att vi självfallet icke i princip äro emot att riksdagen ger regeringen fullmakter. Jag har bara vänt mig mot att den ger regeringen en fullmakt, som innebär att denna kan företaga ingripanden i den riktning, som jag kritiserade i mitt anförande.

Härpå anförde

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Statsrådet Wigforss förklarade sin önskan vara, att vi icke måtte diskutera fullmaktsfrågan utan i stället sysselsätta oss med den nykterhetspolitiska sidan av saken. Jag kan mycket väl förstå denna hans önskan, men jag kan å andra sidan tyvärr icke tillmötesgå honom, då jag hyser den uppfattningen, att ganska många i denna kammare äro övertygade om att det är fullmaktsfrågan och icke de nykterhetspolitiska synpunkterna, som är det centrala i detta problem.

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)

Finansministern meddelade, att, om han får denna fullmakt, skall han icke använda den på annat sätt än att han låter den maximala tilldelningen av tre liter bestå. Vidare skola möjligheterna till efterhandsinköp återinföras, dock med en begränsning till tre månader, och man skall, på det sätt reservanterna avsett, modifiera behandlingen av motboksklientelet så, att den irritation som varit för handen icke skall behöva uppstå vidare. Men skall icke någonting annat inträffa, till vad behöver finansministern då denna fullmakt? Han behöver den icke. Då kunna modifikationerna göras genom en enkel ändring av 4 kap. 4 § rusdrycksförsäljningsförordningen, och man kommer förbi hela diskussionen om fullmakt. Jag kan icke finna annat än att finansministerns anförande är ett av de starkaste argument man kan mobilisera till förmån för utskottsmajoritetens ståndpunktstagande.

Finansministern förklarar alltså, att han icke kommer att förfara på annat än visst sätt. Ja, det är mycket angenämt att höra, men finansministern kan icke tala för mer än sin egen person, och vi veta ju icke hur länge vår nådige finansminister sitter. Visserligen önskar jag finansministern ett långt och lyckligt liv och visserligen har han snart vad man skulle kunna kalla hävd på sitt innehavande ämbete. Men därmed är icke sagt, att han kommer att bekläda denna betydelsefulla post ända tills den nya lagstiftningen kommer, låt oss säga år 1951. Jag tycker, att det hade varit för riksdagen tryggast, om vi hade kunnat förankra dessa förändringar i lag och icke i en fullmakt som ställes till Kungl. Maj:ts förfogande.

Vidare kan jag icke underlåta att beteckna det som i någon mån sensationellt, då finansministern här för kammaren redovisade resultatet av en av honom företagen privat gallupundersökning. Finansministern talade om, att han från vida kretsar av det svenska folket fått brev, ofta undertecknade »arbetarhustrur», ett förhållande, varav han drog vissa slutsatser. Dessa brev ha givetvis ett visst privat intresse för honom, men jag förstår icke, att de kunna vara av intresse för kammaren, när den skall fatta ståndpunkt i den föreliggande frågan. Vad vi ha att rätta oss efter är icke de brev, som till äventyrs komma till finansministern, utan vad vi ha att rätta oss efter är självfallet det material, som finns redovisat i den kungl. propositionen och i det föreliggande utskottsutlåtandet. Jag vill fästa kammarens ärade ledamöters uppmärksamhet på att en överväldigande del av de hörda remissinstanserna — socialstyrelsen, kontrollstyrelsen, majoriteten av länsstyrelserna, systembolagens förtroendenämnds arbetsutskott m. fl. — tillstyrkt provisoriets upphävande. För egen del — det måste jag säga — fäster jag väsentligt större vikt vid vad de ansvariga myndigheterna förklarat än vid vad privata brev till statsrådet Wigforss till äventyrs kunna vittna om.

I övrigt skulle jag om vad som anförts i debatten vilja säga följande: när man hör de talare, som avgivit deklARATIONER till förmån för reservationen, måste man finna att de operera utifrån de mest skilda utgångspunkter och ändå komma till samma slutsats. Men man kanske kan få förklaringen härtill i förhållandena vid behandlingen av ärendet i bevillningsutskottet. Utlåtandet utgör nämligen ingen klar avbild av vad som ägde rum inom utskottet. När vi voterade, avgåvos 11 röster mot propositionen och 6 röster för densamma. Tre ledamöter av utskottet röstade icke. Sedermera visade det sig emellertid att reservationen vann anslutning av nio ledamöter. Men detta berodde på, mina damer och herrar, att reservationen visserligen formellt innebär ett tillstyrkande av propositionen men dock på en mycket viktig punkt innehåller en uppmjukning av den. Detta betydelsefulla förhållande har sin grund i ett yrkande, som under överläggningen ställdes — det kan jag gott tala om — av herr Nilsson i Kristinehamn.

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)

Här har nu t. ex. herr Johnsson i Stockholm yrkat bifall till reservationen under motivering, att han icke vill vara med om att ytterligare 2 miljoner liter sprit släppas ut till konsumtion i landet. Herr Fröderberg har manat till en stramare livsstil, vilken han anser att vi kunna vinna, om vi sluta upp på reservanternas linje. Detta är enligt min mening ytterligt inkonsekvent resonerat. Jag kan icke förstå, att herr Fröderberg kan yttra sig på det sättet, då han satt sitt namn under reservationen, som ju förklarar, att »ett bibehållande eller upphävande av berörda inskränkningar icke gärna kan få något mera avsevärt inflytande på nykterhetstillståndet i landet». Herr Johnsson menar, att ett biträdande av reservationen leder till ett uppdämmande av spritfloden. Det förhåller sig icke alls så, herr Johnsson. Jag vill hänvisa till vad herr Nilsson i Kristinehamn anförde, vilket är alldeles riktigt men synbarligen icke observerats, nämligen att ett bifall till reservationen innebär, att vi till 84 % gå tillbaka till förkrigstidens ordning. Detta är det riktiga förhållandet, mina damer och herrar, och när det förhåller sig så, förstår jag icke, att personer, som ha den syn på nykterhetsfrågan som exempelvis herr Fröderberg eller herr Johnsson har, kunna vara med om reservationen. Men det förhåller sig kanske med den omständigheten så, som man har observerat mer än en gång vid diskussioner i dessa ting, nämligen att vanetänkandet, när det gäller den svenska nykterhetspolitiken, är så starkt, att knappast någon makt kan få bukt med det. Här händer än den ena saken, än den andra, som visar hur orimligt och verklighetsfrämmande detta vanetänkande är. Vi ha under kriget genomfört den ena restriktionen efter den andra, det ena förbudet efter det andra, men icke desto mindre ha fyllersiffrorna stigit. Vi ha höjt priserna fem gånger sedan 1939. Har nykterhetstillståndet blivit bättre på grund av detta? Ingalunda. Det är mot detta vanetänkande, som är så förödande för en sund och realistisk behandling av det svenska nykterhetsproblemet, som jag måste reagera.

Utöver vad jag tidigare anfört beträffande fullmakten vill jag bara göra ytterligare ett påpekande. Jag hade väntat, att man ifrån folkpartiets sida kraftigt skulle tagit till orda mot ett fortsättande på fullmaktsvägen. Det är ju dock så, att folkpartiet gärna utåt vill framträda som den kanske starkaste värnaren av riksdagens makt gentemot en övermäktig Kungl. Maj:t. I varje fall utanför denna byggnad ger man mycket ofta till känna sådana tonfall, men även innanför dessa murar ha sådana meningar kommit till synes. Jag vill erinra om det anförande som en ärad folkpartirepresentant på göteborgsbänken höll den 13 november i år, när vi diskuterade ryssavtalet. Jag skall icke läsa upp vad protokollet förmäler om hans kategoriska fördömande av regeringens makt-hunger, men jag hade gärna — jag vill icke neka till det — sett, att herr von Friesen — det är denne talare jag avser — också i denna debatt givit till känna en liknande uppfattning om nödvändigheten att hålla Kungl. Maj:ts befogenheter något så när inom rimliga gränser.

Herr Andersson i Falun vände sig mot mig och den argumentering, som jag försökt framföra i fullmaktsfrågan, och förmenade, att, om fullmakten gällt modifikationer i restriktionerna, alltså möjligheter för Kungl. Maj:t att öka tilldelningen, skulle herr Hagberg i Malmö kanske icke varit på den linje, där han nu befinner sig. Med anledning därav vill jag säga: jo, det kan jag försäkra, att jag hade varit, ty jag försöker se på fullmaktsfrågan något så när konsekvent. Jag menar, att, om man är med om att beröva Kungl. Maj:t en fullmakt, när det gäller kaffet, så bör man vara med om att beröva Kungl. Maj:t en fullmakt även när det gäller spriten. Herr Andersson i Falun ville emellertid icke ge till känna samma konsekvens vid bedömandet av ett betydelsefullt konstitutionellt spörsmål.

Folkpartiet har i många hänseenden, måste man säga, på sistone lagt i dagen

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
förmåga eller i varje fall åstundan till en, vad man med begagnande av en politisk term från forna tider skulle kunna kalla »intelligent anpassning» till numera rådande politiska förhållanden här i landet. Jag är ledsn att nödgas konstatera, att i det spörsmål vi här diskutera, nämligen nykterhetsfrågan, står folkpartiet fortfarande kvar på gamla ståndpunkter, som utvecklingen och tiden enligt mitt sätt att se för länge sedan passerat.

Herr **Fröderberg** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Både herr Hagberg i Malmö och herr Holmström ha angripit mig för att det icke finns överensstämmelse mellan vad jag yttrade i mitt förra anförande och reservanternas uttalande, som jag satt mitt namn under. Det är sant. Jag kan icke förneka det. Men jag har också i mitt första anförande pekat på att jag tillhört en grupp, som från början velat ha en annan formulering av reservationen, innebärande en strävare ståndpunkt; men för att alla nio reservanterna skulle bli eniga gingo vi med på vissa uppmjukningar i överensstämmelse med de önskemål, som framfördes av herr Nilsson i Kristinehamn. Det är alltså en sak som jag redan själv pekat på. Jag skulle nog kunna peka på uttalanden från andra sidan, som icke ha med saken att göra och som gå betydligt längre åt andra hållet än vad majoritetens formulering här gjort, men jag skall icke ta upp någon detaljdebatt. Jag tycker vi ha talat länge nog.

Sedan skulle jag vilja säga några ord om inkonsekvensen i folkpartiets ställning till olika fullmaktsfrågor. Herr Hagberg i Malmö var icke inne, när jag hade ordet. Han drog en parallell mellan vår ställning i fråga om kaffefullmakten och fullmakten rörande spriten. Jag sade då, att det finns en skillnad. Kaffeskatten är en ren skattefråga, men när det gäller den fullmakt vi i dag diskutera kan det sägas att det rör sig om, både en social fråga och en ordningsfråga, där det i vissa fall redan länge lämnats möjlighet för kommunalnämnd, drätselkammare och länsstyrelse att för kort tid göra ganska stora ingripanden. Varför skola vi då icke kunna lämna regeringen fortsatt fullmakt för en kortare tid? Det är dock endast det som det gäller. Jag har icke talat om att börja stramare livsföring nu, utan bara om fortsättande av det tillstånd, som varit rådande de senaste fem åren.

Vidare anförde

Herr andre vice talmannen **Carlström**: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna debatt, men herr Thorells anförande gav mig anledning att begära ordet. Jag tycker att vi tagit upp frågan om hur respektive partier i framtiden komma att handla i fullmaktsfrågor litet grand för tidigt i dag. Det lär väl icke vara så brådiskande med att nu få reda på hur det kommer att bli, när den saken eventuellt blir aktuell. Det ser för övrigt ut som om man ville göra denna fråga till en partifråga. Jag trodde att det vore bra, om vi sluppe få den här frågan betraktad som en sådan. Herr Senander har för sitt partis räkning deklarerat, att han kommer att rösta för utskottets förslag, och det är ju bra, att man har herr Senander och herr Hagberg i Malmö på samma linje i någon fråga.

Emellertid har ju här sagts, att detta är ingen stor nykterhetsfråga. Det är lika illa, menar man, om man går den ena eller den andra vägen, ty det lär vara på det sättet enligt ett uttalande jag läste i en aftontidning i går kväll, att alkoholströmmen har något av en naturkraft över sig. Jag undrar, om det är på det sättet. Om man skulle bedöma, hur denna sak uppfattats i en del av pressen — ingen nämnd här — skulle detta vara en av de alla största frågorna man har att syssla med nu inför den kommande julhögtiden. Det är näm-

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
ligen fråga om man verkligen skall kunna få den »julglädje» man behöver, och det är därför man måste gå till storms mot bestämmelsen om en maximitilldelning av tre liter. Intresset för att denna naturkraft skall få göra sig gällande, intresset överhuvud taget för spriten, har obestriddligen goda förespråkare här och var i vår svenska press, och det torde kanske ha en viss betydelse för »naturkraftens» verkningar. Jag vet icke, om vi ha den press vi förtjäna, men jag tror knappast, att dessa röster verkligen komma från majoriteten av de svenska medborgarna. Det är ju nämligen så, att endast 16 % av motboksinnehavarna hade fyra liters tilldelning i månaden, och då kan man ju icke säga, att det är så stora lager av svenska folket det här gäller.

Herr Hagberg i Malmö yttrade att vår partiledare och vårt parti på sista tiden visat, som han sade, en intelligent anpassning. Jag vill förklara för herr Hagberg i Malmö, att om det gäller att gå in för en intelligent anpassning för spritbruket, så kommer jag aldrig att gå med på att därvidlag bli intelligent. Jag måste nämligen reagera emot talet om nödvändigheten att framskapa glädje genom att använda spritdrycker i en tid som denna, då man på olika sätt söker slå vakt om svenska folkets välbefinnande — vi få ju här behandla det ena förslaget efter det andra, där man försöker skydda människorna mot fattigdom och nöd, mot för mycket arbete och överansträngning o. s. v. Jag vill understryka vad finansministern sade, nämligen att många bland det svenska folket, särskilt bland kvinnorna, icke skulle känna någon glädje, om maximitilldelningen skulle ökas till fyra liter. Även om det skulle vara så att en ökad tilldelning icke skulle inverka så mycket på nykterhetstillståndet i landet, kan det säkert frågas — och den frågan ställes helt visst i många hem — om rätta vägen att vårda sig om svenska folket skulle vara att verka för ökad livsglädje genom att rekommendera mera spritdrycker.

Med anledning av att det nu gjorts så stort nummer av fullmaktssystemet — det var herr Thorell, som först tog upp den saken — vill jag säga, att jag, i den stund då herr Thorells parti eventuellt kommer till makten, icke skulle vilja vara med om att lämna fullmakt på detta område. Det tror jag icke skulle bekomma svenska folket väl.

Det var, herr talman, endast dessa ord jag ville säga. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Thorell, som på begäran erhöll ordet för kort gemmäle, yttrade: Herr talman! Jag förstår icke varför herr andre vice talmannen skulle vara så rädd för att lämna vårt parti den fullmakt som här är ifrågasatt, när det klart och tydligt från en av de förnämsta nykterhetsvännerna i hans parti gjorts gällande, att icke heller folkpartiet skulle komma att utnyttja densamma.

Härefter anförde:

Herr Hansson i Skediga: Herr talman! När jag hela dagen suttit och mycket ivrigt lyssnat till debatten i denna fråga, har jag verkligen förvånat mig över utskottets ståndpunktstagande och den motivering som anförts av dem som stå bakom utskottets förslag. De ha dolt sig bakom talet om Kungl. Maj:ts fullmakt. Det vore bra mycket ärligare av dem att säga, att de vilja ha tilldelningen höjd till fyra liter och att de då icke äro nöjda med tre liter. Det är detta som är det centrala, men man försöker, som sagt, dölja sig bakom talet om att ge Kungl. Maj:t en fullmakt. Få av de många fullmakter, som riksdagen de senaste åren lämnat, torde ha varit så väl motiverade som ett provisorium som just den här fullmakten nu är, när man väntar på nykterhetsutredningen. När resultatet av utredningen föreligger, kommer ju frågan upp

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
på nytt i riksdagen. Det är ju alldeles riktigt, att riksdagen icke nu skall intaga en bestämd ståndpunkt, när kommittén nu sitter och arbetar och skall framlägga förslag i frågan till Kungl. Maj:t och riksdagen. Ett sådant ståndpunktstagande skulle ju verka hindrande för kommitténs grundläggande arbete. Jag tycker, att det är löjligt, om jag får använda uttrycket, att de som äro för en höjning av maximitilldelningen till fyra liter dölja sig bakom något så genomskinligt som denna fullmakt.

När jag läste i tidningarna om regeringsförslaget liksom även när jag tog del av Kungl. Maj:ts proposition, gladdede det mig ofantligt, att i en tid som denna och i en värld med så mycket elände regeringen inte ville höja sprittilldelningen till människorna. Det är så riktigt, som herr Senander sade, att ett nyktert folk naturligtvis är av större värde än ett onyktert. Som finansministern här sade, kan man ju vara säker på att en höjning av maximitilldelningen till fyra liter skulle leda till ökad spritkonsumtion. Är detta till nytta eller till skada? Jag undrar vad mödrar och barn i många tusen hem, särskilt inom de lager, där penningfrågan är det stora dagsbekymret, skulle tänka, om riksdagen skulle gå med på vad utskottet här föreslagit. Jag tycker, att vi skulle ta ett alltför stort ansvar, om vi skulle gå på utskottets förslag. Jag kan under inga förhållanden på något sätt finna, att det skulle vara välbetänt av Sveriges riksdag att gå med på det förslaget.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det är bara några uttalanden i debattens senaste skede, som gjort, att jag ville säga några få ord i denna fråga.

Jag skulle först vilja konstatera, att finansministern, när han tar till orda i denna fråga, helt förbigår de argument som han anför i sin proposition för denna utsträckt fullmakt, nämligen nöden i Europa och de ofördelaktiga verkningar det skulle kunna få, om man i vårt land i detta skede skulle rucka på de begränsningar i fråga om spritkonsumtionen, som varit gällande de senaste åren. Enligt min mening betyder detta, att han själv känner, att dessa argument äro ohållbara, helt enkelt av det skälet, att man i de nödlidande länderna ju har spriten tämligen fri. Det känna vi väl allesammans till. Det finns ju, tror jag, knappast något land i Europa, som har strängare spritreglering än vad Sverige har för närvarande. Alltså är det argumentet ur världen, och då föredrager finansministern att falla tillbaka på det rent nykterhetspolitiska argumentet, och det var om den saken jag tänkte säga ett par ord.

Jag tycker, att de siffror, som här anförts i diskussionen, särskilt av utskottsmajoritetens talesmän, ganska övertygande visa, att man icke lyckats begränsa spritkonsumtionen genom de åtgärder som vidtogos 1941. En samtidig ökning av restaurangernas dagssprittförsäljning med två miljoner liter och en ökning av konsumtionen av starkvinerna med tre miljoner liter äro ganska övertygande bevis för att man icke kunnat begränsa spritkonsumtionen med de åtgärder som genomfördes 1941. Det förklarar också varför såväl minoriteten som majoriteten i utskottet konstaterat, att denna åtgärd i sig själv ingenting har med frågan om nykterhetsfrämjande åtgärder att göra. Jag ser alltså saken på det viset, att den fråga som behandlas i dag icke har något samband med frågan om åtgärder för att befrämja folknykterheten. Däremot har jag tidigare, nämligen 1937, när denna fråga behandlades, uttryckt dels min misstro mot detta system att dela upp svenska folket i 1-, 2-, 3- och 4-litersgubbar och alla de konsekvenser av det systemet som min partikamrat herr Senander belyst. Jag uttryckte redan då min mening att systemet motverkade strävandena att utveckla folknykterheten. Nu är den uppfattning-

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförfordningen. (Forts.)
en allmän. Nykterhetsorganisationerna, åtminstone de ledande i vårt land, ställa sig ju alla på den ståndpunkten, att detta system har varit olyckligt och att det har motverkat det syfte man hade, när det genomfördes. Det är alltså läget, och vad är det då det nu handlar om? Alla kännna till att ett genomförande av en ny alkohollagstiftning i vårt land är en mycket omständlig procedur. När vi 1937 fattade beslut i frågan, hade detta beslut föregåtts av en mångårig utredning och prövning av en hel rad olika instanser. Och när nu beslut kommer att fattas någon gång, låt oss säga 1951, kommer också det att ha föregåtts av en mycket tidsödande utredning och många överväganden. Det genomfördes alltså, som sagt, 1937 ett sådant beslut. Man uppfattade det litet olika. Jag ansåg för min del, att möjligheten till efterhandsinköp skulle kunna verka nykterhetsbefrämjande, men att det var andra saker i denna lagstiftning, som skulle kunna verka i annan riktning. Men vi hade i alla fall fattat ett beslut. Emellertid passade man 1941 på att, av skäl som äro kända för alla, på grund av kriget, i administrativ väg, d. v. s. genom att lämna fullmakt åt regeringen, sätta dessa efter mycken vända fattade beslut ur kraft. Nu konstateras det ju från alla håll, att de förutsättningar, som då förelågo för detta beslut, icke längre föreligga. Det oaktat vill man nu genomföra en förlängning av den fullmakt, som regeringen nu har, varigenom denna på administrativ väg skall kunna sätta ur funktion de beslut som, efter så långvariga överväganden som verkligen hade skett, fattades 1937. Det är detta jag tycker är orimligt. Jag anser nämligen, att när riksdagen fastställt en bestämd ordning och uttryckt sin mening om hur den svenska alkohollagstiftningen skall handhas, bör riksdagens beslut vara gällande. Frågan är ju därför nu i realiteten, om vi utan någon utredning, på grund av alldeles särskilda förhållanden, som gällde för en begränsad tid, skola avstå från att upprätthålla ett beslut, som visserligen är mycket diskutabelt och som det föreligger olika meningar om hos svenska folket, eller om vi skola säga, att det som vi ha beslutat skall gälla, tills vi skapat förutsättningar för att fatta ett nytt beslut. Jag tycker alltså icke, att regeringen skall ha denna fullmakt en enda dag längre, eftersom de särskilda förutsättningar, som ansågos motivera denna fullmakt, icke längre föreligga, och då den saken icke har någon betydelse ur nykterhetssynpunkt — jag kan nämligen icke förstå, att denna fråga har någon sådan betydelse — så har vad jag nu anfört varit avgörande för mig, då jag ansett mig böra understödja majoritetens mening i detta fall.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr Paulsen: Herr talman! Det har talats mycket i den här frågan, men jag har lyssnat ganska oberörd av vad som sagts. Det är bara en sak som jag fastnat för, och den föranleder mig till att taga till orda. Det är det yttrande som herr Olsson i Gävle fällde om en förständig nykterhetslagstiftning. En förständig nykterhetslagstiftning! Ha vi sett till någon sådan? Den nykterhetslagstiftning som vi ha med alla dess utväxter, är inte den höjden av oförstånd? En förständig nykterhetslagstiftning innebär enligt min mening att vi låta svenska folket vara i fred, detta präktiga svenska folk, att vi slopa all denna kontroll och inskränka oss till att kontrollera det lilla antal, som verkligen missbrukar spriten. Det är väl ändå det enda riktiga. Varför skall ett helt folk, av vilket nittio eller nittiofem procent eller ännu flera äro laglydiga och skötsamma och aldrig missbruka sprit, varför skall hela detta folk stå under det förmynderskap som det svenska folket nu står under? Det är fullkomligt orimligt. Låt oss slopa hela klabbet. Låt oss utöva kontroll, en kraftig kontroll, över

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)
dem som inte kunna sköta spriten, men slopa i övrigt allting! Det är det råd jag vill ge åt den nykterhetskommitté, för vilken jag tror herr Adolv Olsson står i spetsen. Följer han det rådet, tror jag han kommer med en förständig nykterhetslagstiftning, och då kommer jag att vara nöjd.

Hur det sedan går i dag, om det blir tre eller fyra liter, fäster jag inte det ringaste avseende vid. Det är mig fullkomligt likgiltigt. Men jag kommer i alla fall att rösta för utskottets förslag.

Herr **Olsson** i Gävle erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Man kan naturligtvis diskutera vad som är förståndigt eller inte förståndigt. Så långt kan jag hålla med herr Paulsen, att jag medger att det finns mycket i den nuvarande nykterhetslagstiftningen, jag kan till och med säga i avgörande delar, som bör ändras. Om det är möjligt att komma dithän, genom den undersökning som för närvarande pågår är beroende inte bara på nykterhetskommittén, utan det blir till slut beroende på om den svenska riksdagen vill eller inte vill bedriva en förnuftig nykterhetspolitik.

Men, herr talman, jag vill ännu en gång understryka vad jag sade till herr Sennander, nämligen att det inte är den saken vi diskutera i dag. Det är i stället ett förslag från finansministern att vi under den närmaste tiden skola bibehålla de bestämmelser som gällt under de senaste fem åren. Det är det vi diskutera och ingenting annat.

Herr **Hagberg** i Luleå, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Vad vi diskutera i dag är enligt min mening frågan huruvida gällande lag skall gälla eller om man på administrativ väg skall kunna sätta lagen ur kraft.

Härpå yttrade:

Herr **Norup**: Herr talman! När man diskuterar nykterhetsfrågor blir det lätt överord på båda sidor, och man drar fram argument som kanske äro onödigt tillspetsade. Även om den fråga som nu är före inte har så stor betydelse ur nykterhetssynpunkt, kan man väl ändå inte komma ifrån att ett beslut i enlighet med utskottets förslag skulle visa, både oss själva och utlandet, att vi inte äro beredda att iakttaga de restriktioner som det nuvarande läget i världen dock påbjuder. Herr Hagberg i Luleå säger nu att lagen finns och att svensk lag skall följas. Men 1941 års riksdag har dock sagt ifrån att det under vissa förhållanden skall göras avsteg från lagen, nämligen vid krig eller under kristid. Enligt min mening leva vi fortfarande i många hänseenden under krisförhållanden. Även om vi ha det lyckligt i vårt land, få vi dock finna oss i restriktioner på många områden. Och det är väl i alla fall av ganska ringa betydelse för vårt folk om vi ha möjlighet att få fyra liter sprit i månaden i stället för bara tre. Så länge vi få avstå från en hel del mycket nödvändigare ting, bör man kunna finna sig i att det överlämnas till regeringen att bestämma ännu en tid framåt, huruvida sprittilldelningen skall utgöra tre eller fyra liter i månaden. Jag tycker nog att det är överord, när man säger att den av regeringen begärda fullmakten skulle innebära ett förmynderskap, som inte är värdigt fria medborgare. Få vi inte svårare bördor oss pålagda, ha vi lika stor anledning som någonsin förut att säga att vi leva i ett lyckligt land.

Jag vill, herr talman, för min del yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Pettersson* i Norregård och *Larsson* i Luttra.

Ändrad lydelse av 3 kap. 22 § rusdrycksförsäljningsförordningen. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkanDET fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lövgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren med avslag å bevilningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 56 bifaller den vid betänkanDET fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Hagberg i Malmö, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgävos 115 ja och 77 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid betänkanDET fogade reservationen.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående familjepension efter framlidne statsministern Per Albin Hansson;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade pensionsbestämmelser för lärarpersonal vid de statsunderstödda trädgårdsskolorna; och

nr 69, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning i fråga om engångsunderstöd åt förra städerskan Anna Charlotta Weman;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag m. m.; och

nr 57, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 8 juni 1923 (nr 147) om straff för olovlig varuinförsel, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av Stenstugu gård i Endre med flera socknar, Gotlands län; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, såvitt angår jordbruksärenden.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Persson** i Landafors, som anförde: Herr talman! Byggnadsverksamheten kännetecknas i allmänhet av en kännbar brist på byggnadsmaterial, I synner-

Interpellation. (Forts.)

het gäller detta värme- och sanitetsbranschen, speciellt i fråga om smidda rör av alla dimensioner, där läget utan överdrift kan betecknas som kaotiskt och rent av katastrofalt.

Av den svenska tillverkningen av rör erhålla grossistfirmorna sådana efter en tilldelningskvot som uträknats på grundval av 1937, 1938 och 1939 års utförsäljningar. Detta innebär, att firmor som de senaste åren i hög grad utvecklats och ökat sin omsättning, få alltför små kvantiteter rör och därmed bli urständssatta att tillnärmelsevis tillgodose sina kunder — rörentreprenörerna — som ha att utföra installationsarbetena. Det finns grossistfirmor inom värme- och sanitetsbranschen som en tid inte haft större tilldelning än att de per 100 000 kronors omsättning endast kunnat leverera rör för 260 kronor. Detta utgör 0,26 % av omsättningssumman, medan 12—15 % skulle vara någorlunda normalt. Andra firmor erhålla med gällande kvotberäkning däremot en orättvist hög tilldelning. Försök från entreprenörernas sida att erhålla rör från annan grossist än den, hos vilken inköpen av materielen i övrigt sker, ha visat sig vara resultatlösa. I verkligheten kräva sålunda grossisterna odelad order i de fall de även kunna leverera rör. Det ligger också nära till hands antaga att landets hundratals järnaffärer undanhålla sina eventuella lager till vissa speciella kunder och därmed undandraga dessa lager den öppna marknaden.

Importen av rör från utlandet är för närvarande praktiskt taget stängd. I vissa fall gjordes beställningar av rör i Amerika och England med löfte om omedelbar leverans, redan för ett år sedan, men dessa order ha sedermera av exportörerna annullerats eller uppskjutits på obestämd tid. Det torde säkerligen dröja åtskillig tid också innan det blir möjligt att få någon betydande import från Centraleuropa.

I den mån rörentreprenörerna kunnat anskaffa arbetsmaterielen i övrigt, stå de nu utan rör och kunna ej fullgöra sina åtagna arbeten, varför läget måste betecknas som synnerligen allvarligt. Denna utveckling förutsågs också i fackpressen tidigt i våras. Våldiga penningssummor investeras i bostadsbyggnadsverksamheten. Bostadsnöden är stor och förvärras ytterligare, därest icke bostäderna kunna iordningställas på grund av det kaotiska tillstånd som råder på rörmarknaden.

Det licensförfarande som tillämpas beträffande värmeradiatorer innebär en omständlig procedur för beställare, men ger dock en viss garanti för att man så småningom skall erhålla sådana, och denna anordning har i detta bristläge visat sig fungera tillfredsställande. För kopparrör tillämpades också en tid licenssystemet, och under denna tid kunde beställare även erhålla sådana rör. Förra året upphävdes licensförfarandet, men därmed försvunno också kopparrören ur marknaden. Varför upphävdes denna fördelningskontroll?

Här ifrågasättes, om icke ett statligt ingripande omedelbart bör ske beträffande den svenska rörmarknaden för att rätta till de missförhållanden som uppstått i anledning av det utpräglade knapphetsläget. Statsbeslag, generalinventering, krav på licens av industrikommissionen för att erhålla rör på enahanda sätt som gäller för radiatorer, synes vara nödvändiga åtgärder. Därmed skulle beställare och entreprenörer få en viss garanti för att erhålla erforderliga rör för arbetets fullföljande, så att ett företag, för vilket beviljats byggnadstillstånd, kan med viss förtursrätt slutföras.

Förhållandena i fråga om armeringsjärn för byggnadsverksamheten äro enligt uppgifter sådana, att också något slag av reglering för tilldelning av detta viktiga byggnadsmateriel synes påkallad. Fråga är, om icke licensförfarandet även här måste tillgripas, så att byggnadsföretag, som erhållit byggnadstillstånd, skulle med viss förtursrätt kunna erhålla nödig kvantitet för arbetets fullföljande.

Interpellation. (Forts.)

Med hänvisning till vad här anförts anhåller jag om andra kammarens medgivande att till herr statsrådet Ericsson få framställa följande frågor:

Har statsrådet för avsikt att vidtaga åtgärder för att rätta till de missförhållanden som råda beträffande fördelning av rör för värme-, vatten- och sanitetsarbeten, så att byggnadsföretag, för vilket byggnadstillstånd erhållits, därmed också erhåller viss förtursrätt och garanti att få erforderliga rör för arbetets slutförande?

Anser statsrådet att införande av statsbeslag och licensgivning äro nödvändiga åtgärder för att rörmarknaden skall komma under nödig kontroll i detta knapphetsläge?

Har statsrådet övervägt vilka åtgärder som borde vidtagas för att höja produktionen av rör inom landet?

Är det statsrådets avsikt att vidtaga åtgärder för att öka tillgången och reglera tilldelningen av armeringsjärn för byggnadsverksamheten?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.08 em.

In fidem
Gunnar Britth.